

SKÖVDE KOMMUN

2024

MILJÖREDOVISNING

En bilaga till Skövde kommuns årsredovisning 2024

SKÖVDE

Förord

Klimatkrisen accelererar och både samhället och kommun-koncernen behöver ställa om snabbare än vad som tidigare ansetts möjligt. Under året har kommunens klimat- och miljö-arbete intensifierats genom kommunfullmäktiges nya mål. En koncernövergripande styrgrupp har bildats med uppdrag att driva framtagna strategier inom området. Genom detta samarbete har vi nått en djupare förståelse och fått klarhet i var hindren finns. Miljö- och klimatfrågor är komplexa och ett tvärsektoriellt arbetssätt är avgörande för att åstadkomma framsteg. Samtidigt ställs långsiktiga lösningar för tvärsektoriella frågor ofta mot vardagens kortsiktiga styrning och fokus på snabba resultat.

I utmanande tider krävs modiga och innovativa lösningar. Genom att tänka kreativt och våga testa nya arbetssätt och verktyg kan vi övervinna de hinder vi möter. Med Skövdes Vision 2040 – ”I Skövde får vi drömmar att växa” – som grund, där digitalisering, innovation och klimat- och miljöarbete står i centrum, kan vi optimera resursanvändningen, stärka data-drivet beslutsfattande, bygga smarta samhällen, främja cirkulär ekonomi, stödja förnybar energi och använda virtuella lösningar. På så sätt kan vi minska utsläppen, sänka kostnaderna och forma en mer hållbar framtid.

Under 2024 har kommunkoncernen tagit sina första steg inom Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), ett EU-direktiv som syftar till att öka transparensen och jämförbarheten i företags hållbarhetsrapportering. Det är viktigt att koncernen drar nytta av de lärdomar och arbetssätt som finns inom CSRD för att förbättra sin egen hållbarhetsrapportering.

Kommunen har fortsatt arbetet med de 24 klimatlöften inom initiativet Klimat 2030. Under året har även andra viktiga steg tagits mot en hållbar framtid för Skövde, vilket framgår av denna miljöredovisning – den sista i sitt slag. Framöver kommer arbetet bland annat att presenteras i en gemensam hållbarhetsredovisning, som tydligare integrerar alla tre dimensioner av hållbarhet – social, ekonomisk och ekologisk – vilka tillsammans bildar grunden för ett helhetstänkande och hållbart Skövde.

Trevlig läsning!

Johan Ask
Kommunalråd (S) och miljöpolitisk talesperson

Johan Elgh
Sektorchef samhällsbyggnad

Innehåll

1	Inledning	4
2	Grönstruktur och biologisk mångfald.....	5
	Naturvård.....	5
	Park	7
	Skogbruk	7
3	Miljöarbete som leder till handling.....	8
	Kommunfullmäktiges mål.....	8
	Skövde kommuns klimatlöften	10
	Ny översiktsplan	11
	Projekt Hållbar utveckling.....	11
	Corporate Sustainability Reporting Directive	12
	Miljöpriset 2024	12
	Gröna lån i Skövde kommunkoncern	12
	Skövde topp sju i miljöranking.....	13
4	Skövde kommuns klimatavtryck	14
	Konsumtionsbaserade utsläpp.....	14
	Direkta utsläpp.....	15
	Skövdes koldioxidbudget	15
5	Energi i kommunkoncernen	16
	Ökad produktion av el.....	16
	Energianvändningen i Skövde kommuns fastigheter	17
	Energianvändningen i AB Skövdebostäder	17
	Kreativa Hus Skövde.....	18
	Skövde vatten – och avlopp (VA).....	18
	Energi- och klimatrådgivningen.....	19
	Regionala satsningar inom energiområdet	19
6	Fordon och transporter	20
	Bränslen	20
	Kollektivtrafik	20
	Förbättrad cykelinfrastruktur.....	22
	Projekt för ökad cykling: Vintercyklist.....	23
	Resor med tåg och flyg.....	24
7	Klimatanpassning.....	25
	Klimatförändringarnas påverkan på Sverige.....	25
	Klimatanpassning Skövde.....	25
8	Resurshushållning genom upphandling.....	29
	Upphandlingsenhetens roll	29
	Nätverk för hållbarhet och upphandling.....	29
	Miljökrav i upphandling	29
	Fordon och trafik.....	30
	Livsmedelsinköp	30
9	Avfall och källsortering i Skövde regionen..	31
	Förändringar på avfallsområdet	31
	Skövdebornas insatser.....	32
	Kommunkoncernens avfallsarbete	33

1. Inledning

Hållbar utveckling påverkar livet för alla människor idag och för kommande generationer. Därför är aktiv forskning och vetenskap inom området avgörande. Kunskapen behöver vila på vetenskaplig grund och fakta, samtidigt som konstruktiva diskussioner behövs för att klargöra vilka mål som är viktigast och varför. De globala målen i Agenda 2030 är konkreta uttryck för vad hållbar utveckling innebär.

Hållbar utveckling är utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.

Kommuner och andra organisationer försöker arbeta metodiskt för att ta fram statistik och nyckeltal som går att följa upp för att säkerställa att de arbetar med rätt frågor och i rätt riktning. En utmaning är att både målen och nyckeltalen ständigt förändras i en pågående transformationsprocess. Samtidigt ifrågasätts ibland den kunskap som forskningen genererar. I samhällsdebatten blandas forskningsresultat ibland ihop med personliga uppfattningar, vilket kan äventyra konstruktiva diskussioner.

Det är svårt att analysera det nuvarande tillståndet för miljö- och hållbarhetsutvecklingen. Den här miljöredovisningen är ett sätt att göra det på och Miljöbarometern som finns på Skövdes hemsida är ett annat.

Sveriges kommuner och regioner (SKR) har samlat nyckeltal som gör det möjligt för kommuner och regioner att följa upp resultaten av arbetet med Agenda 2030-målen. Nyckeltalen, som också används för jämförelser mellan kommuner och regioner, återfinns i den öppna och kostnadsfria databasen *Kolada*.

Aktuella miljö- och klimatrankingar erbjuder ytterligare ett sätt att jämföra kommuners insatser för klimat och miljö, men det är viktigt att veta hur rankingen är gjord för att kunna tolka resultatet korrekt.

Årets miljöredovisning beskriver delar av Skövdes miljöutveckling och lyfter viktiga händelser som stärker samhällets hållbarhet. Detta kräver både stora tekniska investeringar och mjuka insatser för att påverka beteenden, där såväl stora som små initiativ bidrar på olika sätt.

2. Grönstruktur och biologisk mångfald

Att bevara områden med biologisk mångfald och ekosystemtjänster genom att restaurera och använda ekosystem på ett hållbart sätt är viktigare än någonsin. Situationen för den biologiska mångfalden beskrivs av forskare som allvarlig; fler arter än någonsin i mänsklighetens historia hotas av utrotning och många ekosystem förändras i snabb takt. Beräkningarna visar att omkring en halv till en miljon av dagens drygt åtta miljoner arter riskerar att utrotas inom några årtionden om inte kraftfulla åtgärder sätts in för att stoppa den negativa utvecklingen.

Naturvård

Restaurering av våtmarker

Under de senaste åren har Skövde kommun planerat att återvåta torvmarker, en metod som både är effektiv och kostnads-effektiv för att minska utsläpp av växthusgaser. När våtmarker dräneras kommer det organiska materialet i kontakt med luft, vilket triggar nedbrytning och frigör stora mängder koldioxid och lustgas. Genom att återvåta markerna höjs grundvattennivån och syretillgången i jorden minskar, något som bromsar den mikrobiella nedbrytningen. I praktiken görs detta genom att blockera diken eller bygga vallar för att hålla kvar vattnet, så att marken återigen blir en våtmark. På så sätt stoppas nedbrytningen och torven börjar i stället återbildas, vilket leder till lägre utsläpp.

Markerna som valts ut ligger norr om Simsjön och de praktiska åtgärderna kommer att påbörjas under 2025. Åtgärderna beräknas minska utsläppen med 368 ton koldioxidekvivalenter per år och finansieras av Skogsstyrelsen.

Återvåtning av dikade torvmarker uppfyller flera nationella miljömål och har positiva effekter på den biologiska mångfalden. Under de senaste 200 åren har ungefär 75 procent av Sveriges våtmarker påverkats, främst genom dikningar och uträtade vattendrag. Beräkningar visar att dikade torvmarker varje år släpper ut lika mycket växthusgaser som alla fordon i hela Sverige.

Fiske för en friskare sjö Lången

Sjön Långens övergödning beror främst på näringsläckage från de omgivande åkermarkerna. Dessutom är sjöns fiskekosystem i obalans, eftersom små karpfiskar som braxen, björkna och mört dominerar. Denna obalans har gjort vattnet grumligt och ökat algbloomingen, eftersom näringsämnen återförs till vattenmassan i stället för att bindas i sjöns sediment.

Under 2024 utfördes ett reduktionsfiske i Lången där 10 000 kg vitfisk (35 kg/ha) togs upp, en mängd som är lägre än i många

andra övergödda sjöar. Fiskfångster varierar kraftigt mellan sjöar och tidigare studier pekar på att en fångst på över 200 kg/ha inom tre år ofta krävs för att ge tydliga resultat som minskar obalansen i fiskekosystemet.

Det höga vattenståndet under våren och försommaren 2024 försenade bottengarnsfisket, men förhoppningen är att det kan starta tidigare kommande år för att öka fångsten av vitfisk som mört och braxen. Rovfiskar såsom gädda, öring, gös, asp, stora abborrar och ål släpptes tillbaka i sjön eftersom de gynnar ekosystemet.

Långens fiskevårdsområdesförening och kommunen samarbetar aktivt i detta treåriga projekt för att förbättra sjöns tillstånd. Detta ökar möjligheterna till långsiktigt god vattenkvalitet och en bättre ekologisk struktur i sjön Lången.

Nya leder på Billingen

Under 2024 har kommunen gjort det ännu mer intressant att vandra i Skövdes vackra natur.

Nu finns tre nya vindskydd vid Ymsingsborg, Ormsjön och Karlsfors, samt bord och bänkar vid vackra utsiktsplatser längs den 57 km långa Billingeleden.

Dessutom har tre nya rundslingsor skapats – Bergaklivet, Getaloven och Ramlaklevrundan – vilket ger ännu fler möjligheter att njuta av naturen. Arbetet med att ta fram kartor och planera invigningar pågår.

Skyddar unika våtmarker

Rikkärr är våtmarker med kalkrikt vatten där sällsynta växter, såsom orkidéer, trivs. I Stora och Lilla Gökstorpsskärret samt Skåningstorpsskärret i Skövde har varit på väg att växa igen. Sedan 2022 har gräset slagits två gånger per år för att minska andelen vass och gynna orkidéerna. Redan 2024 ökade antalet orkidéer och andelen vass minskade. Arbetet finansieras av Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen men utförs av Skövde kommuns arbetslag.

En illustration av Niklas Johansson visar gravfältet utan träd, med stenlagda gravar, stenmurar och stigar.

Hentorps gravfält

Hentorps gravfält är ett av Skaraborgs största gravfält, med 130 gravar från järnåldern (år 500–1050 e.Kr.). Gravarna består främst av runda högar av sten och jord. Under 2024 röjdes buskar och träd bort från området, med hjälp av ett bidrag från Länsstyrelsen för att skydda kulturarvet. En ny skylt med information om gravfältets historia planeras att sättas upp. Framöver kommer området att hållas fritt från vegetation för att bevara gravarna och göra det lättare för besökare att uppleva denna historiska plats.

Skydd av värdefull natur

Under 2024 har flera nya naturreservat tillkommit för att skydda värdefulla miljöer:

- Degermossen och Store mosse – Dessa områden ligger i Töreboda, Skövde och Tibro kommuner. Beslutet togs redan 2022 men började gälla först 2024 efter en överklagan.
- Våtemossen – Beläget i Falköping och Skövde kommuner.
- Klyftamon – Utökades med 34 hektar i Skövde och Götene kommuner, särskilt i de sydvästra delarna.

Naturreservat är inte bara viktiga för att bevara unika växter, djur och landskap – de är också fantastiska platser för oss att utforska och njuta av naturens skönhet.

Mer ängsliknande marker

En omfattande omvandling av gräsmattor till ängsliknande marker pågår. Inventeringar av stadens gräsmattor visar en stor mångfald av arter som gynnar vilda pollinatörer. Under året omvandlades flera av dessa artrika och blomrika gräsmarker till slåtterängar, med endast ett eller två slåttetillfällen per år. Ytterligare ytor sköttes som "gräsmatteängar", vilket innebär att ytan klipps med gräsklippare men att skötseln pausas under sommaren för att låta gräs och örter blomma.

Genom att omvandla gräsmattor till "ängar" minskar antalet klippningar, vilket sparar tid, pengar och gynnar miljön. Detta ger marken en chans att blomma till glädje och nytta för människor, växter och insekter. Skövde kommun har fått bidrag från Naturvårdsverket (så kallade LONA-medel) till projektet, som avslutades under året, men arbetet med att skapa mer ängsmark i kommunen fortsätter.

Till minne av Olle Larsson (1932–2024)

Olle Larsson, som gick bort 2024, var under en väldigt lång tid Skövdes största arrendator av jordbruksmark. Många har sett hans lugna Herefordkor betandes i kommunens naturområden där de bidrog till att hålla våra landskap öppna och utveckla biologisk mångfald. Olle mindes själv när korna betade nära stadskärnan, mitt emot Stadshuset på Nyströms kulle där Västerhöjds gymnasium ligger idag. Hans och många andra bönders arbete är ovärderligt för att bevara vår natur och skapa en hållbar framtid. Vi minns Olle för hans stora bidrag och engagemang.

Park

Mindre torv och mer biokol

Arbetet fortsätter för att minimera användningen av torv inom parkenheten. Torvutvinning och användning leder till betydande utsläpp av växthusgaser, särskilt koldioxid. Det finns nu plantskolor som erbjuder plantor odlade i torvfria substrat. Detta är ett utvecklingsområde som kan påskyndas genom kravställningar på leverantörer. Odlingsbäddar för träd och buskar görs oftast med torvfria material och i stället används befintliga jordar, köpejordar med kompost och biokol. Det är fortfarande ett bit kvar för att nå hela vägen. En av utmaning-

arna är att hitta en lämplig plats för lagring av jordmassor och kompostmaterial. Med en lämplig plats skulle mer egen jord kunna tillverkas och inköp av planteringsjordar minskas.

Användningen av biokol har ökat. Biokol ger en bra struktur till jorden, behåller fukt och näring, fungerar som en koldioxid-sänka och har en renande effekt. Under 2024 har planteringar och byggnation av dagvattenrenande planteringsbäddar påbörjats på Kyrkogatan, i Helensparken och vid stationsområdet.

Kommuner, tillsammans med lantbruk, skogsbruk, renhållningsverk och energibolag, är vanliga aktörer som söker stöd för biokolsinvesteringar. Det är tydligt att intresset för och implementeringen av biokol ökar i takt med att fler kommuner ser fördelarna med dess klimatnyttor och jordförbättrande egenskaper.

Skogsbruk

Granbarkborren

Mängden skog som skadas av granbarkborren minskar för varje år. Efter intensiva år med skötsel för att försöka hålla granbarkborrarna borta har kommunen på senare år kunnat fokusera mer på andra åtgärder. Angreppen avtar men fortsatt arbete med enstaka angripna träd och områden har fortsatt även under 2024.

Skogliga åtgärder

Under året satsades det stort på naturvård och rekreationsåtgärder. Naturvårdshuggningar genomfördes i tätortsnära områden i Skultorp och Hentorp. På Billingens fritidsområde utfördes en naturvårdsgallring med rådgivning från Skogsstyrelsen. Gallringen syftade till att gynna lövträd, särskilt ädla lövträd. Gran röjdes bort och åtgärder vidtogs för att successivt friställa ekar och andra lövträd. Detta förbättrade även de sociala värdena, då området är populärt bland besökare. En stenmur som upptäcktes inom området röjdes fram och synliggjordes.

Exploateringsavverkning fortsatte i Norra Ryd för att möjliggöra uppförandet av ett krematorium och en skogskyrkogård. Även vid räddningsskolan genomfördes en avverkning för att skapa ett övningsområde.

Under en längre tid har en skogspolicy arbetats fram och förhoppningsvis blir den klar och antagen under 2025.

3. Miljöarbete som leder till handling

För att driva miljö- och klimatarbetet framåt behövs kunskap, samarbete och inspirerande initiativ som uppmuntrar till handling. I detta avsnitt presenterar vi några av de många gemensamma aktiviteter som genomförts under 2024, både inom kommunkoncernen och i samarbete med externa aktörer.

Kommunfullmäktiges mål

Kommunfullmäktige i Skövde har fastställt prioriterade utvecklingsmål för mandatperioden 2023–2026, baserade på Skövdes Vision 2040. Målen fokuserar på samhällsutmaningar inom demokrati och samhällsutveckling, eftersom välfärdstjänster hanteras av nämnderna.

De tre målen är: att Skövde ska växa genom att locka invånare och företag, bedriva ett offensivt miljö- och klimatarbete samt ge alla barn och unga förutsättningar för ett gott liv. Ett finansiellt mål ingår också: kommunkoncernens resultat ska i genomsnitt vara

minst 6 procent av skatter och bidrag, och kommunens minst 3 procent, för att säkerställa en stark ekonomi och hållbar utveckling.

Kommunstyrelsen leder arbetet, och kommundirektörens ledningsgrupp har tillsatt styrgrupper för att driva utvecklingen inom varje kommunfullmäktigemål. Strategier har tagits fram kopplade till målen. Med dessa som grund har sektorerna tagit nästa steg och initierat konkreta insatser för att strategierna och målen ska uppnås.

Målområde	Tillväxt och attraktionskraft	Klimat och miljö	Barn och unga
Målformulering	Skövde växer genom att attrahera både invånare och företag	Skövde bedriver ett offensivt miljö- och klimatarbete	Skövde kommun ger alla barn och unga förutsättningar till ett gott liv
Konkreta effekter som ska uppnås	75 000 invånare år 2040 med befolkningsstillväxt i hela kommunen - Stärkt näringsliv och kompetensförsörjning - Ökad upplevelse av livskvalitet, delaktighet och tillgänglighet	- Skövdes klimatavtryck är noll år 2045 - Förbättrade möjligheter för invånare och företag att verka och leva hållbart - Stärkt förmåga att möta klimatförändringarna	- Förbättrad psykisk och fysisk hälsa - Ökad trygghet och jämlikhet samt ökat inflytande - Fler barn och unga ska fullfölja sina studier
Varför är detta målområde viktigt?	Med fokus på tillväxt och kompetensförsörjning kan vi erbjuda en välfärd för alla åldrar. Ett rikt näringsliv med många arbetstillfällen attraherar invånare och bidrar till att trygga vår välfärd. För att klara kompetensförsörjningen, behöver vi locka hit och behålla arbetskraft och företagsetableringar. Trygghet, delaktighet och möjlighet till en hållbar livsstil är värden som bidrar till Skövdes attraktionskraft.	Skövde kommun ska ligga långt fram i klimatomställningsarbetet. Genom att samverka och hitta innovativa lösningar ställer vi om till ett hållbart samhälle. Omställningen är nödvändig för att begränsa den globala uppvärmningen. Den är också nödvändig för att attrahera kompetens och företagsetableringar till Skövde.	Barn och unga i Skövde ska få de allra bästa förutsättningarna för en bra start i livet. I Skövde ges barn och unga inflytande över sina egna liv och görs delaktiga i samhällsutvecklingen. Genom fokus på barn och ungas utbildning, fritid och uppväxtvillkor lägger vi grunden för hälsa, framtidstro och morgondagens kompetensförsörjning.
Resultatmätningar	Ett antal resultatmätningar kommer att utgöra underlag för uppföljning och analys av målområdet. Av analysen ska det framgå om utveckling sker i den takt som krävs för att uppnå de effekter vars tidshorisont sträcker sig längre fram än 2026.		

Strategier och exempel på insatser inom kommunfullmäktiges mål om klimat och miljö:

Energiproduktion och smart energianvändning Energisamverkansgrupp	Planering för klimatförändringar Pilotprojekt i Södra Ryd kopplat till skyfallssäkring	Främja en hållbar livsstil för Skövdeborna Kampanjer för hållbar mobilitet	Hållbar konsumtion och ökad cirkularitet Förstudie av cirkulära möbelflöden
---	---	--	---

Skövde kommuns klimatlöften

Skövde kommun har antagit 24 klimatlöften för perioden 2024–2026 som en del av *Klimat 2030 – Västra Götaland ställer om*. Denna satsning, driven av Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen Västra Götaland, syftar till att stötta kommunerna i att accelerera klimatarbetet. Att öka takten och agera mer offensivt inom klimat- och miljöområdet är också ett av Skövde kommuns prioriterade utvecklingsmål för denna mandatperiod.

Klimat 2030 omfattar 30 konkreta åtgärder för 2024–2026, framtagna för att åstadkomma betydande utsläppsminskningar. Skövde har åtagit sig att genomföra 24 av dessa klimatlöften, som presenteras nedan. Arbetet involverar många medarbetare inom kommunens verksamheter, som gemensamt driver på för att förverkliga löften.

De flesta löften har god framdrift, medan en handfull betraktas som påbörjade.

SKÖVDE KOMMUNS KLIMATLÖFTEN

Övergripande

1. Vi har en årlig uppföljning av klimatarbetet.
2. Vi har en koldioxidbudget.
3. Vi involverar invånare i alla åldrar i klimatarbetet
4. Vi finansierar investeringar genom grön obligation.
5. Vi minskar utsläppen tillsammans med näringslivet.
6. Vi inkluderar lantbruket som samarbetspart i kommunens klimatomställning.
7. Vi fokuserar på företagens klimatomställning i miljötillsyn.
8. Vi arbetar aktivt med vår energiplan.

Inköp och upphandling

9. Vi arbetar strategiskt med att minska klimatpåverkan genom upphandling.
10. Vi säkerställer kompetens och resurser för att upphandla med klimathänsyn.
11. Vi gör klimatsmarta inköp.

Mat

21. Vi minskar matsvinnet i offentliga måltider och når mål.
22. Vi minskar klimatavtrycket från offentliga måltider och når mål.

Cirkulär ekonomi

23. Vi ökar livslängden på elektronik och möjliggör cirkulära flöden.
24. Vi använder cirkulära möbler.
27. Vi möjliggör för invånarna att låna/hyra produkter i stället för att köpa.

Transporter

12. Vi säkerställer att planering och byggande bidrar till ett transporteffektivt samhälle.
14. Vi arbetar med klimatstyrande parkering.
17. Vi ställer krav i upphandling av transportdelen i nya avtal.
18. Våra nya arbetsmaskiner är fossilfria och upphandlingskrav ställs på entreprenader.
20. Vi arbetar med hållbart resande för våra anställda.

Byggnation

28. Vi energieffektiviserar vårt fastighetsbestånd.
29. Vi bygger i trä.
30. Vi arbetar med återbruk av byggmaterial.

Ny översiktsplan

En ny översiktsplan för Skövde kommun, *Översiktsplan 2040*, färdigställdes under 2024. Översiktsplanen är en långsiktig strategi för hållbar mark- och vattenanvändning fram till 2040. Arbetet startade 2021, med samrådsutställning 2022 och ganskingsutställning 2023, där synpunkter från allmänheten integrerades. Under 2024 granskades och finlipades planen, som fokuserar på hållbar tillväxt – socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Den styr placeringen av bostäder, verksamheter och infrastruktur, samtidigt som natur- och kulturvärden skyddas. Kommunstyrelsen har drivit processen, och planen antogs av kommunfullmäktige hösten 2024 efter dialog med invånare och aktörer. Den är digital och inkluderar kartor med markanvändningsförslag och går att läsa i Storymaps.

Projekt Hållbar utveckling

Under 2023 identifierade kommunens ledningsgrupp flera områden som är viktiga att utveckla för att effektivt styra och leda mot hållbar utveckling. Bland annat konstaterades att:

- Vi behöver bli bättre på att följa upp och analysera kommunens samlade hållbarhetsarbete.
- Vi behöver stärka organisationens samlade kompetens inom hållbar utveckling så att hållbarhet tydligare genomsyrar hela verksamheten.
- Vi behöver förbättra vår förmåga att ställa relevanta hållbarhetskrav vid inköp och upphandlingar.
- Vi behöver bli bättre på att involvera medarbetarna och samverka med externa aktörer för att hitta lösningar på komplexa hållbarhetsutmaningar.

Utifrån dessa rekommendationer har en sektorsövergripande projektgrupp under 2024 arbetat med att utveckla arbetssätt för att integrera hållbarhetsperspektivet i Skövde kommuns styrning och ledning. Projektgruppen består av miljöstrateg, barn- och ungdomsstrateg, folkhälsostateg och andra funktioner som arbetar med hållbar utveckling inom kommunen. Genom att mötas och samordna perspektiven främjas helhets- syn och samarbete.

Under 2024 har gruppen påbörjat arbetet med att ta fram en gemensam hållbarhetsredovisning som ska ge uppföljning och analys av hållbarhetsutvecklingen i Skövde kommun ur socialt, ekonomiskt och miljömässigt perspektiv. Under 2025 kommer gruppen att presentera ett förslag på hur en gemensam hållbarhetsredovisning kan utformas, med målet att den ska vara klar till hösten 2026, då den gångna mandatperiodens hållbarhetsarbete ska summeras.

Projektgruppen har också förberett ett utbildningspaket som ska implementeras under 2025 för att öka organisationens kunskap om hållbar utveckling. Under våren 2025 kommer en inspirations- och utbildningsinsats att riktas till alla chefer, och därefter ska alla medarbetare få ta del av en liknande utbildning i filmformat. Satsningen på kompetens är grundläggande för att hållbarhet ska genomsyra allt från vardagsarbetet till de beslutsunderlag som tas fram.

Gruppen har även undersökt hur andra kommuner organiserar sitt hållbarhetsarbete, vilket ska utgöra ett kunskapsunderlag när den nya utvecklingschefen tillträder våren 2025 och formar uppdraget för enheten *Hållbarhet och utveckling*.

Corporate Sustainability Reporting Directive

Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) är ett nytt EU-direktiv som ställer krav på företag att rapportera om sitt hållbarhetsarbete på ett tydligt och enhetligt sätt. Rapporteringen bygger på en dubbel väsentlighetsanalys. Det betyder att företagen ska redovisa två saker:

- Hur hållbarhetsfrågor påverkar företagets ekonomi.
- Hur företagets verksamhet påverkar miljön och samhället.

Skövde Stadshus AB

Skövde Stadshus AB har lett ett projekt under året för att påbörja arbetet med Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) inom hela kommunkoncernen. Projektet har genomförts tillsammans med externa experter och en intern projektledare. Målet är att skapa en gemensam hållbarhetsrapport för hela koncernen, som är en del av Skövde Stadshus AB:s årsredovisning. Utbildningar har hållits för styrelsen, styrelseledamöter i koncernens bolag och tjänstepersoner inom kommunen. Workshops med deltagare från alla dotterbolag har genomförts för att öka både kunskap och samarbete inom koncernen. Dotterbolagen har beskrivit sin egen verksamhet (värdekedja), det vill säga hur de arbetar från start till slut, identifierat vilka som påverkas av deras arbete, till exempel kunder eller leverantörer (intressentanalys). Slutligen har de genomfört en dubbel väsentlighetsanalys där de listat både positiva och negativa effekter av sin verksamhet på hållbarheten.

Skövde Stadshus AB har samlat in all information från dotterbolagen och påbörjat skapandet av en gemensam dubbel väsentlighetsanalys för hela koncernen. Rapporten omfattar områdena: miljö, social hållbarhet och bolagsstyrning.

I februari 2025 har EU-kommissionen föreslagit ändringar i CSRD beträffande förändrade krav på företags hållbarhetsrapportering och vilka som kommer att omfattas av direktivet. Hur förslaget kommer att påverka kommunens bolagskoncerns krav på hållbarhetsredovisning är inte klart ännu men mycket tyder på att koncernen inte kommer omfattas av rapporteringskraven om förslaget går igenom. Oavsett förändringar i regelverket är målet att koncernen ska kunna redovisa sitt hållbarhetsarbete på ett öppet och enhetligt sätt med CSRD som ett viktigt verktyg.

Miljöpriset 2024

Under Näringslivsgalan i november delade kommunstyrelsens Ulrica Johansson (C) och Torbjörn Bergman (SP) ut Miljöpriset till ICA Nära Timmersdala.

Motivering

"Efter 25 år i branschen stod ägaren vid ett vägskil – avveckla eller utveckla? Peter Lindholm valde att satsa på framtiden! Företaget har genomfört omfattande energieffektiviseringar i hela butiken och investerat i en modern kylanläggning som använder koldioxid som kylmedium. En satsning på solceller på taket genererar förnybar energi som motsvarar halva verksamhetens årliga elförbrukning. Butiken deltar i världens största matsvinnsrörelse, Too Good To Go, genom att minska sitt matsvinn och rädda överskottsmat till kundernas stora belåtenhet. De premierar lokala producenter och värnar om sina leverantörer. Genom korta humoristiska filmer på sociala medier sprider Ica Nära Timmersdala ut sitt budskap om vilket arbete de gör för bygden samtidigt som de inspirerar andra att följa efter. Företaget planerar ännu fler miljöinsatser framöver som att installera elbilsladdare till kunder och medarbetare. Peter är en sann entreprenör som gjort modiga insatser som givit utdelning för både butiken, orten och inte minst klimatet. ICA Nära Timmersdala är väl värda Skövde kommuns Miljöpris 2024. Stort grattis!"

Gröna lån i Skövde kommunkoncern

Gröna lån är lån som Kommuninvest erbjuder till projekt som bidrar till hållbarhet, till exempel gröna byggnader och hållbara transporter. De har en lägre ränta än vanliga lån – marginalen är 0,02 procentenheter lägre. Det gör dem billigare för kommunen och attraktiva bland investerare som vill stödja miljöprojekt i svenska kommuner.

Skövde kommunkoncern har ökat sin totala låneskuld under 2024, men andelen gröna lån har också vuxit. Nu står gröna lån för 52 procent av låneskulden, vilket motsvarar cirka 2,9 miljarder kronor. Det visar koncernens fokus på hållbarhet.

Under 2024 har två projekt fått gröna lån:

- **Bostället (AB Skövdebostäder):**
Ett bostadsprojekt inom kategorin "gröna byggnader".
- **Bussdepå Timboholm (Kreativa hus):**
Ett projekt inom den nya kategorin "hållbara transporter".

Nytt ramverk för gröna lån

Hösten 2024 började ett nytt ramverk för gröna lån att gälla. Det är anpassat till EU:s regler för miljömässigt hållbara investeringar och tar hänsyn till svenska kommuners behov. Från och med nu kommer alla ansökningar om gröna lån att bedömas utifrån dessa kriterier.

Skövde topp sju i miljöranking

Skövde kommun tog sig in bland de tio finalisterna i kategorin mindre städer och tätorter i Aktuell Hållbarhets årliga ranking av Sveriges kommuners miljö- och klimatarbete. Rankningen, som genomförs varje år, mäter kommunernas ambitioner och insatser inom miljöområdet.

I kategorin mindre städer och tätorter nådde Skövde en 9:e plats, en markant förbättring från plats 57 året innan. I länsrankingen blev det en 7:e plats (jämfört med 57 tidigare), och nationellt klättrade kommunen till plats 57 (från 130 föregående år).

Rankningen bygger på en enkät där kommunerna själva svarar på frågor kopplade till Agenda 2030, bland annat om transporter, stadsplanering, hållbart byggande, källsortering, ekosystemtjänster, upphandling och koldioxidbudgetar. Enkät-svaren kombineras sedan med aktuella data från flera externa källor och myndigheter.

4. Skövde kommuns klimatavtryck

Koldioxid (CO₂) finns naturligt i jordens atmosfär, och är livsviktig för jordens ekosystem. När människor andas släpper vi ut koldioxid som växter och träd absorberar för att växa. De utsöndrar sedan restprodukten syre (O₂) som vi andas in och sedan börjar processen om. Denna biokemiska process, kallad fotosyntes, är en av de viktigaste processerna på jorden. Koldioxid är därför inte dåligt i sig, men blir ett problem när för mycket släpps ut och ansamlas i atmosfären.

All förbränning släpper ut koldioxid – från vulkanutbrott till när grillen tänds hemma. Under ett antal år har de koldioxidutsläpp som orsakats av människan ökat exponentiellt. Denna ökning leder till obalans i jordens ekosystem.

I Västra Götalands läns nya rapport *Koldioxidbudget 2024* skriver man att ”forskarna bakom beräkningarna av den här rapporten bedömer att en koldioxidbudget som med god marginal klarar 1,5-gradersmålet inte är inom räckvidd” vilket konstaterar att utsläppen inte minskar i den takt som hade behövts ([Koldioxidbudget Västra Götalands län September 2024](#)).

Växthusgasutsläpp består av flera olika gaser. De räknas om till koldioxidekvivalenter (CO₂e) för att spegla den globala uppvärmningspotential som varje gas har. Därför används ibland begreppet koldioxidutsläpp synonymt med växthusgasutsläpp.

Enligt Skövde kommuns energi- och klimatplan ska klimatavtrycket inom Skövde kommuns geografiska område vara noll år 2045. Det mäts genom en sammanvägning av de direkta växthusgasutsläpp som sker inom Skövde kommuns geografiska område samt de växthusgasutsläpp som kommer från hushållens konsumtion, den offentliga sektorns konsumtion och samhällets investeringar.

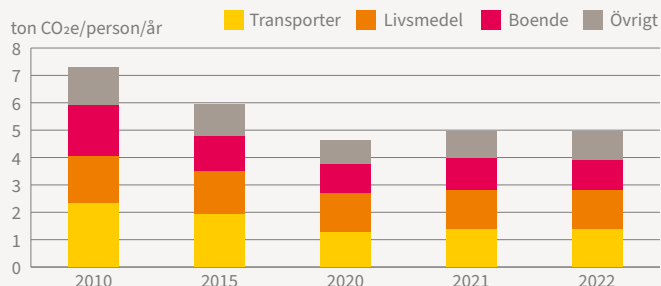
Konsumtionsbaserade utsläpp

De konsumtionsbaserade växthusgasutsläppen inkluderar alla de utsläpp som olika typer av produkter genererar i alla led innan de konsumeras. Detta gäller oavsett var utsläppen sker. I grafen nedan visas hushållens konsumtionsbaserade utsläpp. Till dessa tillkommer de utsläpp som är kopplade till investeringar och offentlig konsumtion. Dessa utsläpp motsvarar ungefär 2,5 respektive 1 ton CO₂e per person och år.

En grov riktlinje är att de konsumtionsbaserade utsläppen bör minska till ungefär 1 ton CO₂e per person och år till 2050 för att uppfylla Parisavtalet om att begränsa klimatpåverkan. Det skulle kunna uppnås med en procentuell minskning på ungefär 7,3 procent per år vilket illustreras i bilden nedanför.

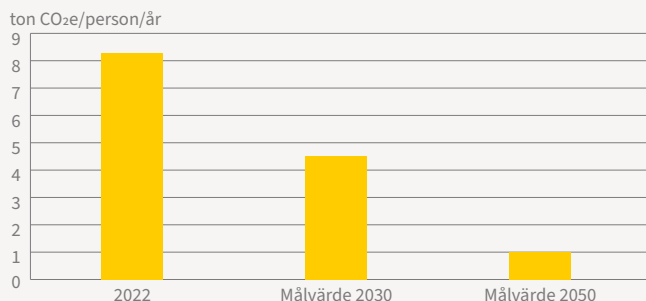
För att arbeta mer strategiskt med de konsumtionsbaserade utsläppen som vi har rådighet över pågår ett arbete med att analysera utsläppen från de inköp som görs inom kommunorganisationen.

Konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp

Konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser, exklusive utsläpp kopplade till investeringar och offentlig konsumtion. Utsläppen är omräknade till koldioxidekvivalenter (CO₂e) per person och år mellan 2010 och 2021 i Sverige. Statistiken togs fram av SCB och är hämtad från Naturvårdsverket i februari 2025.

Färdplan till 2050

De konsumtionsbaserade utsläppen inklusive utsläpp kopplade till investeringar och offentlig konsumtion var ungefär 8 ton koldioxidekvivalenter per person och år. För att efterleva Parisavtalet skulle vi behöva komma ner till 1 ton koldioxidekvivalenter per person och år till 2050. Med samma procentuella minskning varje år skulle vi då behöva komma ner till ungefär 4,5 ton koldioxidekvivalenter till 2030. Statistiken är hämtad från Naturvårdsverket.

Direkta utsläpp

De direkta utsläppen omfattar de sammanlagda växthusgasutsläppen som sker inom Skövdes geografiska område. Det inkluderar hushåll, kommunkoncern och näringslivet. Däremot omfattas inte de utsläpp från exempelvis el som har producerats i en annan kommun, även om elen har använts inom Skövde kommuns geografiska område.

Utsläpp från industrin

Nationellt står industrin för omkring 30 procent av alla växthusgasutsläpp. I Skövde kommun kommer ungefär 70 procent av växthusgasutsläppen från industrin. Detta innebär att förändringar hos industrin också ger stor effekt på kommunens totala utsläpp. Mellan 1990 och 2013 minskade industrins växthusgasutsläpp med 40 procent för att därefter öka med 34 procent fram till 2018. Sedan dess har det varit en nedåtgående trend igen vilket har bidragit till att de sammanlagda direkta utsläppen inom Skövdes geografiska område har minskat under 2022.

Utsläpp från transporter

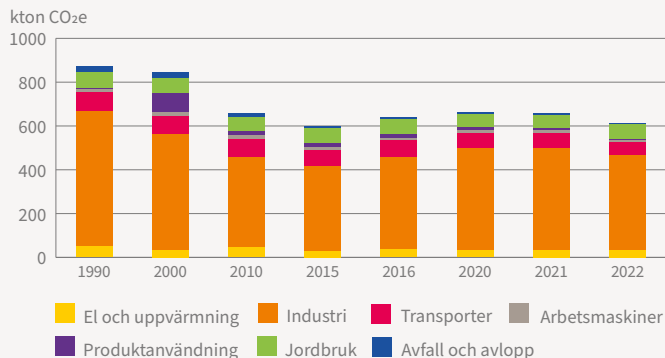
Transportsektorns utsläpp i Skövde redovisas i figuren nedan. Tunga och lätta lastbilar står för en relativt stor del av växthusgasutsläppen men den största delen kommer från personbilar. Under 2022 minskade utsläppen från transporter och då framför allt från personbilar, men mycket tyder på att den trenden har vänt och att utsläppen har ökat under de efterföljande åren, där statistik ännu inte finns tillgänglig.

Skövdes koldioxidbudget

Skövde kommuns koldioxidbudget har uppdaterats i enlighet med Västra Götalands läns nya rapport *Koldioxidbudget 2024*. Skövdes koldioxidbudget utgår därför från samma antaganden som Västra Götalands läns motsvarighet, med utgångspunkten att Skövde kommun har lika mycket koldioxid kvar i sin koldioxidbudget per capita som Västra Götalands läns har per capita i sin koldioxidbudget. En koldioxidbudget är ett verktyg som beskriver den mängd koldioxidutsläpp som vi behöver hålla oss inom för att med viss sannolikhet inte överstiga en viss temperaturökning för jorden. Den koldioxidbudget som har valts ger enligt FN:s klimatpanel (IPCC) en 50-procentig sannolikhet att världen håller sig under en temperaturökning på 1,7 grader. Vissa utvalda anläggningar med stor klimatpåverkan hanteras på nationell nivå, eftersom man inte anser att de kan påverkas lokalt i tillräckligt stor utsträckning för att ingå i en lokal koldioxidbudget. I Skövde kommun finns det en sådan anläggning: Heidelberg Materials Cement Sveriges cementfabrik, som 2023 släppte ut 323,4 kton fossilt CO₂.

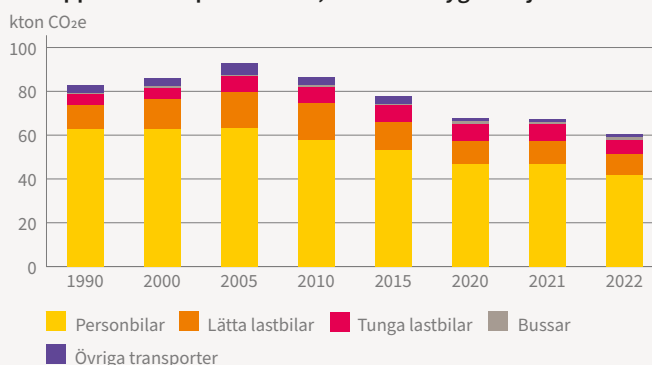
Den budgeterade utsläppsminskningen är 13,3 procent per år. Om utsläppen i stället fortsätter på nuvarande nivå kommer koldioxidbudgeten att vara slut under 2028.

Växthusgasutsläpp från samtliga sektorer i Skövde

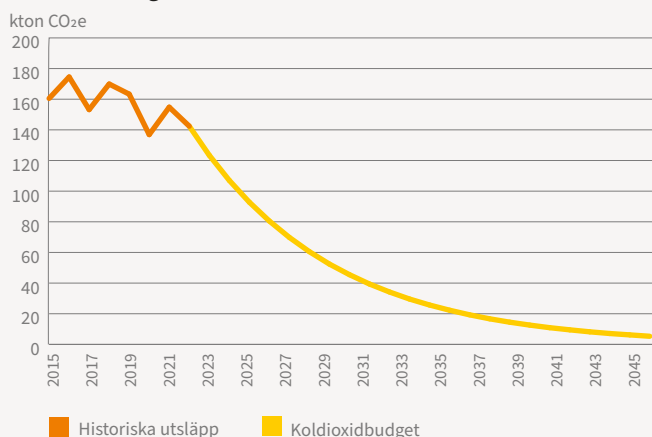
Direkta utsläpp av växthusgaser omräknade till koldioxidekvivalenter (kiloton CO₂e) inom Skövde kommuns geografiska område åren 1990–2022. Statistiken hämtades från de nationella emissionsdatabasen i februari 2025.

Utsläpp från transportsektorn, exklusive flyg och sjöfart

Transportsektorns växthusgasutsläpp i Skövde, exklusive flyg och sjöfart (kiloton CO₂e).

Koldioxidbudget Skövde 2024

Figuren visar historiska utsläpp 2015–2022 samt budgeterade utsläpp 2023–2045. Utsläppen föreslås minska med en konstant andel av föregående års utsläpp; 13,3 procent per år med start 2024. Om ingen minskning sker kommer hela koldioxidbudgeten att vara slut 2028.

5. Energi i kommunkoncernen

Skövde kommunkoncern ska vara ett föredöme i samhällsutvecklingen. Därför ska organisationen fasa ut användningen av fossila energikällor, samtidigt som energianvändningen minskas och andelen av förnybar och fossilfri energi ökar.

Ökad produktion av el

Under 2024 fortsatte arbetet med att installera solcellsanläggningar i kommunkoncernen. Ambitionen är att installera solceller där det är tekniskt möjligt samtidigt som det finns goda förutsättningar att nyttja elen lokalt och att det blir ekonomiskt fördelaktigt. På många äldre fastigheter finns det tekniska utmaningar.

Under året genomfördes de två hittills största solcellsinstallationerna som gjorts i kommunkoncernen - på den nya bussdepån i Timboholm, byggd av Kreativa Hus samt en utökning av anläggningen på Arena Skövde. Det har bidragit till en markant ökning av elproduktionen från solcellsanläggningar under 2024. Gasturbinen på Stadskvarns avloppsreningsverk har tyvärr inte varit i drift under 2024 vilket beskrivs mer utförligt senare i kapitlet under rubriken *Skövde vatten- och avlopp*.

Skövde Energi står för majoriteten av den producerade elen i kommunkoncernen, trots att kraftvärmen nästan halverade sin elproduktion jämfört med föregående år. Den minskade produktionen från kraftvärme beror på en kombination av ökade biobränslepriser och lägre elpriser som gjorde att det inte vara lönsamt att producera el i samma utsträckning som föregående år.

Energi och effekt

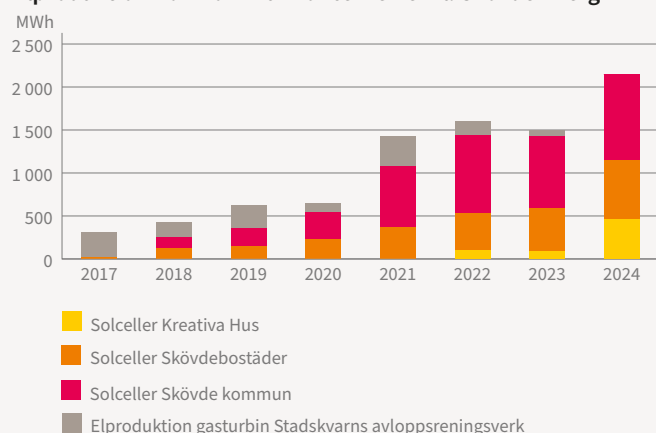
Kortfattat kan man säga att energi är rörelse eller förmåga till rörelse. Effekt är hur snabbt energiomvandlingen sker. Effekt mäts i standardenheten watt (W). Standardenheten för energi är joule (J). En annan vanlig enhet för energi är kilowattimmar (kWh).

$$\text{Energi (J)} = \text{Effekt (W)} \times \text{tid (s)}$$

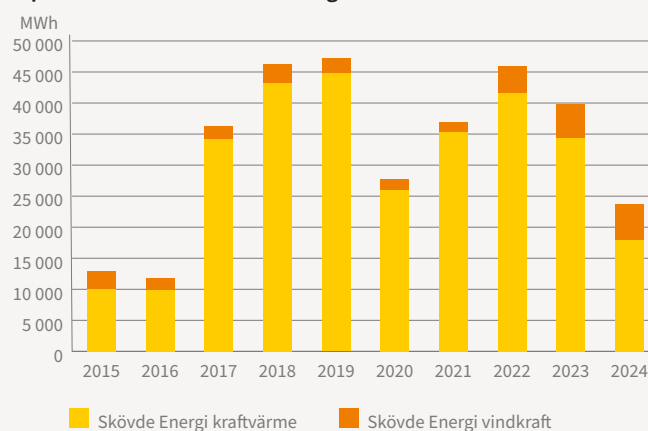
En solcellsanläggning har en installerad effekt på ett antal kW. Måttet beskriver hur mycket energi som anläggningen kan producera som mest. En anläggning med en installerad effekt på 10 kW brukar kunna producera mellan 8 000 och 11 000 kWh per år under goda svenska förhållanden. Utbyggnaden av solcellsanläggningen på Arena Skövde, på 410 kW, beräknas kunna producera ungefär 375 000 kWh på ett år.

Elproduktion från kommunkoncernen exkl. Skövde Energi

Kommunkoncernens elproduktion exklusive Skövde Energis anläggningar (MWh).

Elproduktion från Skövde Energi

Elproduktion från Skövde Energis anläggningar (MWh).

Energianvändningen i Skövde kommuns fastigheter

EU:s klimatlagstiftning *Fit for 55* har som mål att minska utsläppen med minst 55 procent från 1990 till 2030. Detta innebär att offentliga verksamheter, såsom Skövde kommun, måste arbeta snabbare med energieffektivisering. Dessutom kommer det att ställas krav på att installera solceller på lämpliga tak. För att förbereda sig har kommunen inventerat sina taktyper utifrån byggnadsstorlek, elanvändning och takens förutsättningar.

Kommunens arbete med energieffektivisering och solceller

Skövde kommun arbetar kontinuerligt med att göra sina fastigheter mer energieffektiva. Under 2024 har insatserna fortsatt på Kulturhuset och Arena Skövde. Utredningar har också påbörjats på Vårsås skola och Kavelbrogymnasiet, där även närliggande byggnader delvis undersöks. Ett projekt för att byta till LED-belysning pågår, med fokus på skolor.

Utmaningar med energistatistik

När ett nytt verksamhetssystem implementerats har det upptäckts osäkerheter i energistatistiken och uppgifterna om fastigheternas lokalytor. Därför måste kommunen se över statistiken för att säkerställa att den är tillförlitlig. Detta är viktigt både för det interna arbetet med energieffektivisering och för att uppfylla EU:s krav. På grund av dessa osäkerheter redovisas ingen energistatistik för kommunens lokaler i miljöredovisningen för 2024.

Metod och beräkningar

För att beräkna energianvändningen i lokaler och bostäder har data hämtats från sektor service och från Skövde-bostäder. Den data som använts är mängden köpt värme, mängden köpt el samt kvadratmeteryta (Atemp). Värmen som har använts i lokalerna och bostäderna har normaliserats med SMHI Energiindex.

Energianvändningen i AB Skövdebostäder

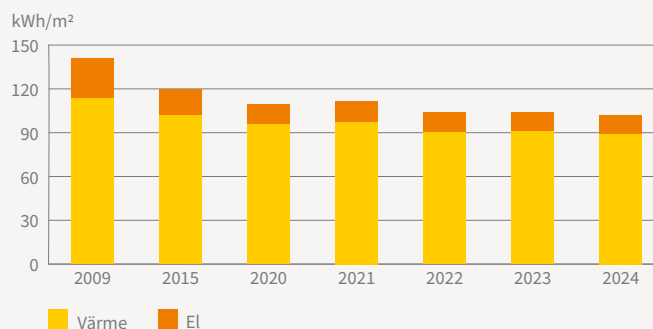
AB Skövdebostäder arbetar kontinuerligt med att minska energiförbrukningen och implementera driftoptimerade lösningar samt förnybar energi. Under 2024 har belysningsarmaturer bytts ut i fem bostadsområden. Energieffektiva fläktar har installerats i studentlägenheter på Trängenområdet, där även en undercentral har bytts ut samt ett kulvertbyte genomförts.

Energieffektivisering innebär också att skapa bättre förutsättningar för hyresgästerna att påverka sin energiförbrukning genom utökad individuell mätning av vatten och el. Under året har ytterligare 608 hyresgäster fått individuell mätning för vatten installerad i sina lägenheter, vilket har bidragit till en gradvis minskning av vattenförbrukningen även under 2024.

Arbetet med att komplettera fler byggnader med solceller pågår också. Under 2024 minskade energianvändningen till 101,7 kWh/m².

Energianvändning i Skövde kommuns bostäder

Energianvändningen i Skövde kommuns bostäder från 2009 till 2024 (kWh/m²).

Kreativa Hus Skövde

Kreativa Hus arbetar kontinuerligt med energioptimering och energibesparande åtgärder i sina byggnader. Under året har allmänbelysningen i två av husen bytts ut till LED, med syftet att minska klimatavtrycket från energianvändningen. Jämfört med 2023 minskade mängden inköpt el och fjärrvärme med 17 procent vardera.

Under året färdigställdes den nya bussdepån vid Timboholm, där även en solcellsanläggning byggdes som producerade 375,4 MWh under året. Dessutom har arbetet med *Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)* påbörjats under ledning av Skövde Stadshus AB, vilket stärker hållbarhetsarbetet.

Skövde Energis klimatarbete och hållbarhetsinsatser

Skövde Energi betraktar klimatet som en av sina mest avgörande frågor. Bolaget har satt upp ett ambitiöst mål att bli klimatpositivt inom *Scope 1* (utsläpp inom den egna verksamheten) till år 2045. Genom sin miljöledningscertifiering arbetar bolaget systematiskt med att analysera verksamheten och identifiera de mest relevanta förbättringsområdena utifrån både risker och möjligheter.

Bolagets huvudsakliga uppdrag är att bidra till omställningen till ett fossilfritt samhälle genom hållbara energilösningar. Under året har detta konkretiserats genom produktion av hållbar fjärrvärme, som även kan certifieras enligt Naturskyddsföreningens "Bra Miljöval", samt hållbar och planerbar elkraft från kraftvärmeanläggningar. För att påskynda elektrifieringen av tunga transporter i Skaraborg invigde bolaget tre laddstationer för tunga fordon i Vara, Vårgårda och Norra Ryd, Skövde, med finansiering från Energimyndigheten.

Bolaget har också ansökt om investeringsstöd via Klimatklivet för att starta produktion av grön vätgas i Skövde och har slutfört fyra kundanslutna batterilager. Dessa batterilager avlastar elnätet och minskar effektuttaget, vilket stärker energi-

systemets stabilitet. Samtidigt har bolaget, genom partnerskap, inlett utredningar för att öka självförsörjningen av förnybar el samt fortsatt utveckla teknik och åtgärder för ett mer flexibelt och effektivt lokalt energisystem.

Efterfrågan på hållbara och cirkulära energilösningar från det lokala näringslivet har ökat markant. För att möta detta använder bolaget huvudsakligen bränslen från lokala leverantörer, vilket minskar transporter och skapar förutsättningar för hållbara arbetstillfällen i regionen. Bolaget tar ett helhetsansvar för hållbarhet genom att beakta hela energisystemets miljö- och klimatprestanda.

Inom branschorganisationen Energiföretagen Sverige samverkar bolaget aktivt kring klimat- och hållbarhetsfrågor. Dessutom är bolaget engagerat i flera initiativ för social hållbarhet, vilket kompletterar dess miljöfokuserade insatser.

Strategiskt följer bolaget branschgemensamma färdplaner kopplade till *Fossilfritt Sverige*, såsom *Färdplan Energi* och *Färdplan Uppvärmning*, samt det europeiska samarbetet *Clean Energy Package*. Arbetet styrs också av den nya nationella Elektrifieringsstrategin, EU:s *Fit for 55* och *Renewable Energy Directive*. Lokalt bidrar bolaget till Skövde kommuns Energi- och klimatplan.

Under 2024 har Skövde Energi inlett förberedelser för att redovisa enligt *Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)* och de nya *European Sustainability Reporting Standards (ESRS-standarderna)*. På koncernnivå omfattas bolaget av CSRD, vilket innebär att dess arbete sker i nära samarbete med moderbolaget Skövde Stadshus AB.

Skövde vatten – och avlopp (VA)

Under 2024 har de sista nya anläggningsdelarna inom verksamheten tagits i full drift och finjusterats. Arbetet har syftat till att förbättra reningsresultaten, minska energiförbrukningen och kemikalieanvändningen samt undvika oönskade effektoppar i elförbrukningen.

De nya energieffektiva blåsmaskinerna till det biologiska reningssteget (*Bio2*) på Stadsquarn ARV installerades under 2024 och togs i drift i januari 2025. Dessa bidrar till en mer hållbar och effektiv reningsprocess.

Gasturbinen är trasig och kommer inte att repareras, eftersom metanproduktionen i deponin fortsätter att minska kraftigt. Flödet och metanhalten i den deponigas som sugts ut är nu lägre än vad som krävs för att driva turbinen. I stället undersöks möjligheten att använda gasmotorer för att producera el och värme från den biogas som genereras på Stadsquarns avloppsreningsverk. En fördjupad förstudie och kalkyl krävs dock innan detta kan bli verklighet.

Energi- och klimatrådgivningen

Energi- och klimatrådgivningen arbetar för att minska energianvändningen, öka användningen av förnybar energi och främja hållbara resor. Energiförmyndigheten har särskilt lyft fram rådgivning till företag som en viktig insats, eftersom det kan ge stora energibesparingar.

Under 2024 startade ett samarbete för gemensam energi- och klimatrådgivning med kommunerna Falköping, Hjo, Karlsborg, Tibro och Tidaholm. Tack vare detta har Skövde kommun nu två heltidsanställda energi- och klimatrådgivare.

Totalt genomfördes 240 rådgivningar under 2024 i alla samarbetskommuner, varav 74 ägde rum i Skövde.

Regionala satsningar inom energiområdet

ACCEL – Samverkan för snabbare elnätsutveckling

Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen och Svenska kraftnät har tillsammans startat ACCEL. Syftet är att snabba på elnätsutvecklingen i Västra Götaland för att stödja fortsatt elektrifiering inom industri och transport. Detta är en viktig del för regionens hållbara framtid.

Framtidskraft Skaraborg – Tillsammans för framtidens energi

Framtidskraft Skaraborg är ett samarbete mellan 18 elnäts- och energibolag i Skaraborg, där Skövde Energi är en av aktörerna. Målet är att öka takten i övergången till ett hållbart och framtidssäkert energisystem i regionen.

Energiförsörjningsplan för Skaraborg

Skaraborgs kommunalförbund har tagit fram och beslutat om en energiförsörjningsplan. Planen ska säkra mer el och energi i Skaraborg genom att fokusera på att utveckla elnätet, öka elproduktionen, skapa lösningar för storskalig lagring av el och införa flexibla alternativ.

6. Fordon och transporter

Förbränning av fossila bränslen står för det största bidraget till växthuseffekten både i Sverige och globalt. Det svenska transportsystemet är idag starkt beroende av fossila bränslen. Inrikes transporter står för nästan en tredjedel av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser och domineras av utsläpp från vägtrafiken.

Mål för transporter i den kommunala organisationen

Kommunorganisationen har som målsättning om att vara en fossilfri, förnybar och energieffektiv organisation år 2030 vilket innefattar kommunens fordon och dess bränsleanvändning.

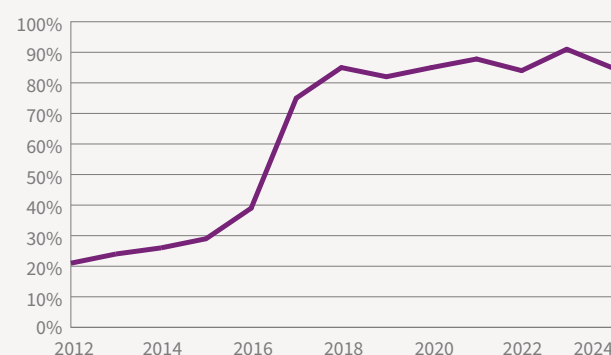
Bränslen

Kommunen använder energi i form av bränsle till transporter. I Skövde kommun är energiåtgången för transporter liten jämfört med den energimängd som används för el och värme. I ett nationellt perspektiv, däremot, är transportsektorns utsläpp en stor post. Därför är det viktigt att även kommunorganisationen fasar ut fossila fordonsbränslen. 2024 var 85 procent av energin som användes till kommunens fordon förnybar. De icke förnybara bränslena bestod av bensin, diesel och 52 procent av den nordiska elmixen.

Anledningen till att andelen förnybart bränsle i kommunens fordon minskade under 2024 är att bensinanvändningen ökade med 60 procent jämfört med 2023, som en följd av att fler bensindrivna bilar köpts in. Det saknas data för hur mycket el som används för att ladda elbilarna då det saknas ett bra system för att mäta detta.

2017 bytte sektor service ut all diesel i sin egen tankanläggning mot den förnybara dieseln HVO (hydrerad vegetabilisk olja). Tack vare det blev den största delen av allt bränsle förnybart utan att kommunen behövde byta ut några fordon. Även om HVO är en förnybar energikälla har den dock liknande utsläpp som fossil diesel när det gäller kväveoxider, försurande ämnen, marknära ozon, sot och andra hälsoskadliga partiklar. Ur miljö- och hälsosynpunkt bör vi därför fortsätta fokusera på att ställa om till eldrivna fordon samt till fordon som kan drivas av andra förnybara bränslen.

Andel förnybara energikommunens fordon

Andel förnybar energi som kommunorganisationens fordon har använt.

Kollektivtrafik

Nytt Trafikförsörjningsprogram för 2026–2029

Arbetet med Västra Götalandsregionens nya Trafikförsörjningsprogram har varit intensivt under 2024. Programmet är ett styrdokument som sätter upp mål och planer för hur kollektivtrafiken ska utvecklas i Västra Götaland mellan 2026 och 2029. Programmet ska underlätta hållbart resande och knyta samman regionen på ett smart sätt. Det bygger på Västra Götalands vision om Det goda livet och den regionala utvecklingsstrategin (RUS), som fokuserar på att samordna transporter med hur vi planerar städer och samhällen. Programmet kommer att beslutas av Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden under våren 2025. När det är klart kommer Skövdes egen kollektivtrafikplan att uppdateras för att passa de nya målen.

Nya riktlinjer för tillgängliga hållplatser

Skövde kommun har också medverkat i Västtrafiks arbete med att ta fram nya riktlinjer för tillgänglighet på hållplatser. De nya riktlinjerna gör busshållplatser enklare att använda för alla, särskilt för personer med funktionsnedsättning. Det handlar om att hållplatsen, vägen dit och området runt omkring ska vara trygga och säkra. Alla ska kunna resa med kollektivtrafiken, oavsett om man har en funktionsnedsättning eller inte. Genom att förbättra hållplatserna blir det enklare att ta sig fram för fler.

Kollektivtrafikens återhämtning i Skövde

Efter pandemin har resandet med kollektivtrafik i Skövde börjat återhämta sig. Antalet resenärer ökar stadigt, och även om vi ännu inte nått upp till målkurvan, har utvecklingen det senaste året gått parallellt med den. Detta är ett tydligt tecken på att fler börjar välja buss och tåg igen – en positiv trend som vi hoppas håller i sig.

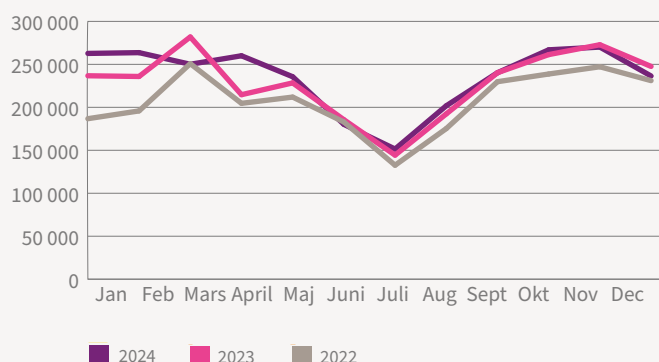
Sänkt åldersgräns för seniorkort

Från och med 2024 har åldersgränsen för seniorkort sänkts, vilket gör det billigare för fler seniorer att resa kollektivt. Denna förändring kan locka fler äldre att använda kollektivtrafiken för att ta sig till vardagliga ärenden eller sociala aktiviteter. Vilken effekt detta får på resandet framöver är osäkert, men det är definitivt en förändring som skapar nya möjligheter.

Nya linjenätet i juni – snabbare och smidigare resor

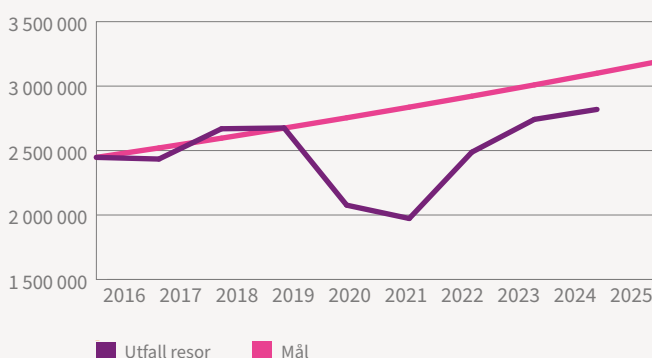
I juni 2025 lanseras ett nytt bussnätverk i Skövde vilket ser lovande ut. Med nya och snabbare resmöjligheter till viktiga målpunkter som centrum, sjukhuset och köpcentrum blir det enklare att resa kollektivt. Kortare restider och bättre förbindelser kan på sikt locka fler resenärer och ge en positiv skjuts åt kollektivtrafiken.

Antal resor i stadstrafiken per månad

Statistik från Västtrafik gällande resor i stadstrafiken per månad.

Resandeutveckling Skövde stadstrafik

Statistik från Västtrafik gällande utfall och mål i stadstrafiken mellan 2016 - 2025.

Förbättrad cykelinfrastruktur

Under 2024 har flera satsningar genomförts och planerats för att förbättra cykelinfrastrukturen. Detta bidrar till hållbara transporter och ökad tillgänglighet.

Nya cykelvägar

- **Trädgårdsstaden – Gamla Törebodavägen:** En ny cykelväg på 860 meter har byggts. Cirka 200 meter återstår att belägga under 2025, men underlaget är redan klart och öppet för allmänheten. Cykelvägen har egen belysning för ökad trygghet.
- **Nolhagavägen vid Trädgårdsstaden etapp 2:** En befintlig gång- och cykelbana har breddats till 3 meter och separerats från gångbanan, som nu är upphöjd. Sträckan är cirka 230 meter lång.

Cykelparkeringar

- Under året installerades 14 nya cykelpollare – stolpar där cyklar kan låsas fast på ett säkert sätt – längs Kurortsvägen vid Tuben. Åtta av dessa står under en belyst takskärm för ökad trygghet och väderskydd.
- Flyttbara cykelställ med ramlåsning har köpts in för att användas vid behov, till exempel när ordinarie cykelställ inte är tillgängliga på grund av gatuprojekt.

Cykelpumpar

- Nya cykelpumpar har installerats på strategiska platser: Ryd, Käpplunda, Arenan, Södra IP, Sandtorget och Resecentrum. En ytterligare pump till Väring är beställd och sätts upp under 2025.

Planerade åtgärder för 2025

Flera projekt har påbörjats eller planerats under 2024 och kommer att fortsätta eller slutföras under 2025.

Kyrkogatan

- Cykelparkeringar rustas upp med ramlåsning. Gatan får en ny utformning, och en bredare parkering för lastcyklar tillkommer.

Stationsgatan

- Cykelparkeringar i stationsområdet rustas upp med ramlåsning och bättre skyltning. Parkering för lastcyklar tillkommer.

Timmervägen – Gröna stråket

- En befintlig gångbana omvandlas till en 300 meter lång cykelbana, som breddas till fyra meter. Projektet inkluderar en ny cykelpump samt en cykelparkering med tak och ramlåsning för 12 cyklar.

Gamla Törebodavägen, väst om väg 26

- Planering pågår för en ny cykelväg som ska koppla samman befintliga cykelvägar längs vägen.

Gula stråket

- En utredning pågår för att utveckla det gula stråket, enligt cykelplanen, för bättre cykelförbindelser. Projektet är stort och delas upp i mindre etapper.

Cykelparkeringar i centrum

- Cykelparkeringar på Långgatan och vid Läroverket planeras rustas upp med ramlåsning för att möta behovet i centrum-nära miljöer.

Fler cyklister vid mätpunkterna

Sammantagna data vid mätpunkterna visar att cykeltrafiken har ökat under 2024. Till exempel registrerades 134 635 cyklister vid mätpunkter i Garpaparken – en ökning med 4 000 passager jämfört med 2023.

Projekt för ökad cykling: Vintercyklist

Cykelprojektet *Vintercyklist* har bedrivits i kommunen under många år och fortsatte under 2024 i samarbete med Västtrafik, med energi- och klimatrådgivare som lokala projektledare. Syftet är att få fler att välja cykeln som transportmedel – även under vintern – och minska beroendet av bilen. Av många sökande valdes 30 deltagare ut, med särskilt fokus på personer som vanligtvis kör bil. Deltagarna fick dubbdäck monterade på sina cyklar och utrustades med reflexvästar. Som motprestation lovade de att cykla minst tre dagar i veckan under projektperioden, och deras cykling rapporterades via en app med löpande uppföljning.

Deltagarna rapporterade tillsammans närmare 500 timmars cykling. Detta gav flera konkreta fördelar: färre bilresor ledde till lägre koldioxidutsläpp, ökad fysisk aktivitet förbättrade

deltagarnas välbefinnande och sparade pengar på drivmedel och med färre bilar på vägarna blev trafiken i kommunen dessutom mer effektiv.

En central del av *Vintercyklist* är att skapa varaktiga vanor. Genom att cykla under vintern över en längre period blir det mer naturligt för deltagarna att fortsätta, även efter projektets slut. Dessutom fungerar de som ambassadörer som kan inspirera andra i sin omgivning att testa cykling som ett hållbart och praktiskt alternativ, oavsett årstid.

Vintercyklist är ett mycket lyckat initiativ som stärker cyklingens roll i Skövde kommun. Projektet minskar inte bara utsläpp och förbättrar trafiksituationen, utan lägger också grunden för en mer aktiv och hållbar livsstil bland invånarna.

Resor med tåg och flyg

Statistiken över resor med tåg och flyg i Skövde kommun avser arbetsresor som görs av kommunorganisationen och de koldioxidutsläpp som är kopplade till dessa.

Resor med tåg

Under 2024 bröts de föregående årens trend med ökat resande med tåg då den sjönk något.

Resor med flyg

Under 2024 sjönk antalet resta kilometer med flyg med ungefär 30 procent. Särskilt markant är minskningen på de korta flygresorna (under 500 km) som minskade med ungefär 95 procent.

Utsläpp från tåg- och flygresor

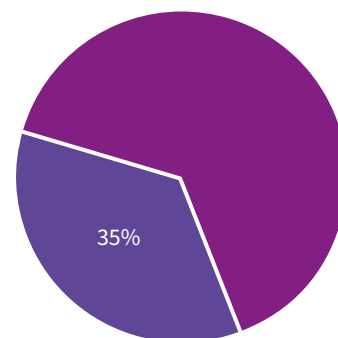
Under 2024 stod flygresor för ungefär två tredjedelar av utsläppen från tåg och flyg kombinerat. Antalet resta kilometer med

tåg var drygt sex gånger så många vilket innebär att flygresorna har en betydligt större klimatpåverkan per rest kilometer. Den redovisade klimatpåverkan från flyg har minskat kraftigt jämfört med föregående år och det verkar bero på att Skövde kommun har bytt resebyrå och att det finns skillnader i hur de beräknar klimatpåverkan från resor.

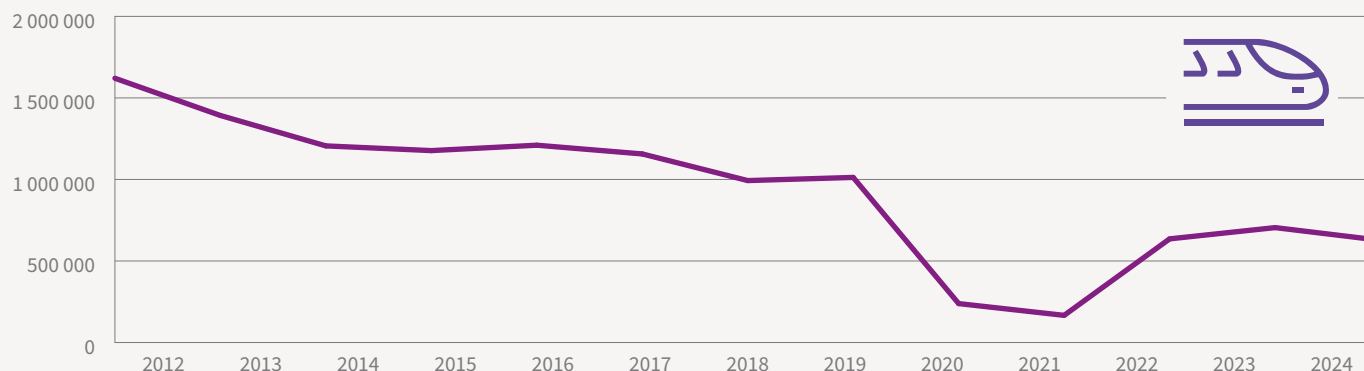
Koldioxidutsläpp från tåg och flyg 2024 (kg CO₂)

■ Flyg
■ Tåg

Andelen utsläpp från kommunorganisationens resor med tåg och flyg som var kopplade till respektive transportmedel under 2024.

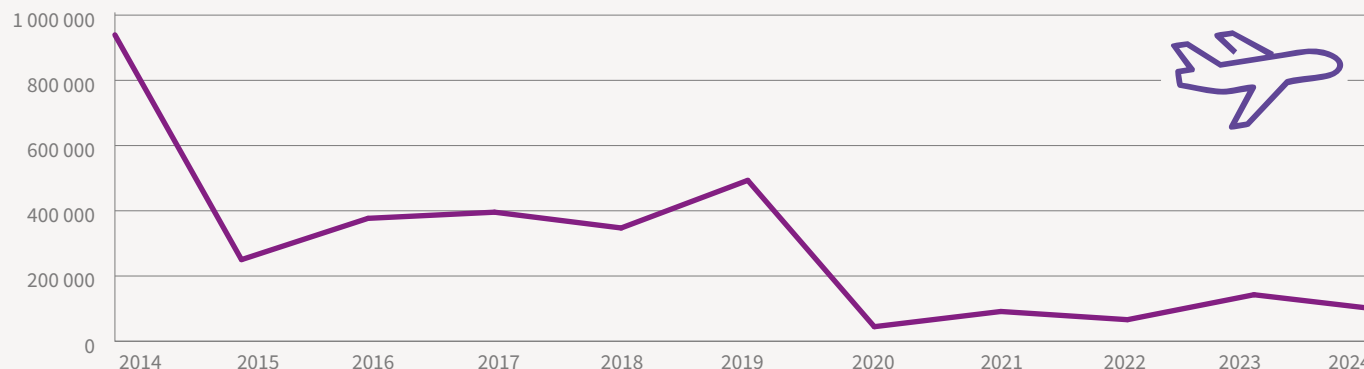

Antal resta kilometer med tåg

Grafen visar hur många kilometer kommunorganisationen rest med tåg per år.

Antal resta kilometer med flyg

Grafen visar hur många kilometer kommunorganisationen rest med flyg per år.

7. Klimatanpassning

Klimatförändringarnas påverkan på Sverige

Klimatförändringarna bedöms få en betydande påverkan på både den svenska naturmiljön och samhället i stort. Det kan finnas både positiva och negativa aspekter av vissa förändringar, och olika grupper i samhället kan påverkas på olika sätt. Regeringen har inrättat det Nationella expertrådet för klimatanpassning för att utvärdera arbetet med klimatanpassning i Sverige och ge förslag på fortsatt arbete.

Expertrådets första rapport, som publicerades 2022, fastslår att klimatförändringarna i Sverige medför ökade risker som påverkar bland annat livsmedelsproduktion, vattentillgång, skogsbränder, hälsa, försörjningsförmåga och ekonomisk tillväxt. I rapporten lyfts tre prioriterade riskområden fram: fysisk säkerhet och markanvändning, vattensäkerhet samt matsäkerhet. Dessa riskområden har alla en nära koppling till utvecklingen i den svenska naturmiljön.

Klimatförändringarnas effekter lyfts också fram i de senaste kunskapssammanställningarna från FN:s expertpaneler för klimat och biologisk mångfald (IPCC respektive IPBES). De är eniga om att det krävs omfattande och kraftfulla åtgärder för att begränsa klimatförändringarna och hejda förlusten av biologisk mångfald, och hantera konsekvenserna av dessa förändringar. Den biologiska mångfalden är viktig i sammanhanget eftersom artrika och välfungerande ekosystem har en bättre förmåga att stå emot de störningar som uppkommer till följd av klimatförändringarna.

Ekosystemen kan i varierande grad ta upp och lagra koldioxid från atmosfären och därmed bidra till att dämpa den globala uppvärmningen. Till exempel är blandade skogsbestånd med större inslag av lövträd mer motståndskraftiga mot skogsbränder och angrepp av granbarkborrar, som båda utgör risker vid torka. Återvätning av utdikade våtmarker bidrar också till minskade växthusgasutsläpp, minskad risk för översvämningar vid kraftig nederbörd samt till att hejda läckaget av näringsämnen till sjöar och hav.

Klimatanpassningsarbetet omfattar fyra områden:

- Tekniska försörjningssystem och infrastruktur
- Bebyggelse och anläggning
- Naturmiljö, areella näringar, turism och kulturarv
- Människors hälsa

Klimatanpassning Skövde

Skyfall i Södra Ryd

Klimatanpassningsarbetet i Södra Ryd har inneburit att kartlägga och identifiera risker i samband med skyfallsliknande regn inom avrinningsområdet. Området avvattnas mot nordost och är bitvis högt exploaterat, vilket skapar riskområden för översvämningar på vissa ytor. Analysen har visat vilka åtgärder som krävs för att samhällsnyttiga verksamheter ska kunna fortsätta sin verksamhet trots att vägar blir översvämmade. Arbetet har utförts i samarbete med konsulter från Sweco och presenterades i en rapport under våren 2024. Rapporten beskriver metodiken för strukturplaner generellt samt förslag till strukturplan för pilotområdet Södra Ryd. Planerna har tagits fram med stöd av kommunens höjddata från kartor.

Sektor samhällsbyggnad har därefter påbörjat ett arbete med att utvärdera de föreslagna skyfallsledningarna genom att studera vilka insatser som behövs för att nå de uppsatta målen. Utvärderingen kommer också att innebära att man kan kostnadsberäkna skyfallsledningarna. Parallellt med detta gör konsulten en kostnads-nyttoanalys som underlag för bedömning av ambitionsnivån för insatserna.

En stor utmaning är att detta arbete behöver göras i alla 15 delavrinningsområden för att säkra samhällsviktiga funktioner. Behovet av en permanent funktion inom klimatanpassningsarbetet som kan driva på och samordna frågorna behöver också säkerställas.

Vattentjänstplan på väg

I Skövde kommun har beslut fattats om att inkludera strategier för att hantera skyfall och dagvatten för samhället som helhet. Detta för att få till en sammanhållen struktur kring hur arbetet ska bedrivas för att minska risken för översvämningar och skador på infrastruktur. En vattentjänstplan ger en långsiktig strategi för hur kommunen ska hantera vatten- och avloppsfrågor, vilket är viktigt för att kunna anpassa sig till framtida klimatförändringar. Planen inkluderar strategier och ställningstaganden som ska bidra till att anpassa vattenhanteringen till förändrade klimatförhållanden, såsom högre temperaturer och förändrade nederbördsmonster. Genom att inkludera åtgärder för att skydda och bevara vattenresurser är målet att säkerställa tillgången till rent vatten även under perioder av torka. Kommunens vattentjänstplan innebär att ett arbete görs för att vara bättre förberedda på klimatförändringar och att minska risken för negativa effekter på både miljö och samhälle.

Arbetet med att ta fram en kommunövergripande vattentjänstplan har fortskridit under 2024, i nära samarbete mellan sektor samhällsbyggnad, sektor service och Miljösamverkan Östra Skaraborg. Dokumentet består av två delar: en plan för hur vatten och avlopp i sammanhållen bebyggelse ska hanteras, samt en strategi för dagvatten och skyfall. I skrivande stund finns ett färdigt förslag som är utställt för granskning från 4 mars till 2 april 2025.

Delen om vatten och avlopp bygger på de bestämmelser som kan innebära att områden med samlad bebyggelse behöver

lösas i ett större sammanhang. Den nya lagstiftningen gör det möjligt att planera för VA-lösningar gemensamt på platsen, vilket förordas i flera av de utpekade områdena.

Planeringen för dagvatten och skyfall tydliggör ansvarsfördelning och sätter en ambitionsnivå för kommunens beräkningar av nederbörd, som kommer att innebära högre krav på marginaler beroende på om funktionen klassas som samhällsviktig eller inte. Blåljusverksamhet kommer exempelvis att ha krav på en större marginal än ett småhusområde, kopplat till vattennivåer vid ett skyfall.

Kyrkogatan

Skövde kommun har under året startat flera konkreta projekt inom klimatanpassning. Under 2024 beviljades kommunen statsbidrag från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) för att genomföra förebyggande åtgärder mot naturolyckor gällande två projekt. Ett exempel är en skyfallsled längs västra delen av Kyrkogatan i centrala Skövde. Åtgärden innebär ombyggnation och justering av gatans höjd för att leda bort vatten som idag orsakar skador på byggnader och en livsmedelsbutik i kvarteret Boktryckaren. Samtidigt anläggs regnbäddar för att förbättra dagvattenhanteringen. Beräkningarna baseras på en klimatkfaktor på 1,25 och ett 100-årsregn.

Bidraget täcker kostnaderna för skyfallsleden, medan regnbäddarna, som omfattas av VA-huvudmannaskapet, finansieras genom VA-taxan.

Stadskvarns avloppsreningsverk

Under 2024 slutfördes utbyggnaden av Stadskvarns avloppsreningsverk (ARV). Syftet var att anpassa verket till ett nytt miljötillstånd, vilket innebär att det nu kan hantera avloppsvatten från fler invånare och rena det till en högre standard. Från och med den 31 december 2024 har verket kapacitet att behandla avloppsvatten motsvarande 73 000 personekvivalenter (pe) som högsta veckomedelvärde. En personekvivalent är ett mått på hur mycket avloppsvatten en person producerar, men det inkluderar också belastning från andra källor, såsom industrier, omräknat till motsvarande antal invånare. Samtidigt börjar nya, hårdare utsläppsvillkor att gälla från samma datum. Före utbyggnaden kunde verket hantera ett maximalt flöde på cirka 1 200 m³/h genom alla reningssteg. Under 2024 har denna kapacitet ökat till cirka 2 100 m³/h. Dessutom har ett bräddmagasin installerats, vilket kan lagra upp till 2 000 m³/h avloppsvatten vid exempelvis kraftiga skyfall eller snösmältning. Det lagrade vattnet pumpas sedan tillbaka till verket för fullständig rening.

De skärpta kraven innebär att verket nu renar avloppsvattnet ännu bättre, vilket minskar miljöpåverkan.

Tack vare utbyggnaden och bräddmagasinet har verket under 2024 undvikit alla bräddningar av orenat eller ofullständigt renat avloppsvatten – trots ett år med både kraftiga snösmältningar och intensiva sommarskyfall. Detta är ett stort framsteg, särskilt eftersom bräddningar av avloppsvatten var en återkommande nyhet i media under sommaren 2024 på andra platser i landet.

Studiebesök inom SODA-projektet

SODA-projektet är ett nationellt samarbete mellan kommuner, företag och andra aktörer med syftet att lösa problem med regnvatten och skyfall i städer. Målet är att skapa smarta lösningar – så kallad grönblå infrastruktur – som både skyddar mot översvämningar och gör städerna grönare och mer attraktiva. Det kan handla om regnbäddar (planteringar som suger upp vatten) eller parker som kan svämma över utan att orsaka skador. Under 2024 har två ingenjörer från sektor samhällsbyggnad deltagit i studiebesök i Växjö och Göteborg – för att lära sig mer om hur detta fungerar i praktiken.

I Växjö presenterade kommunen sitt arbete med hållbar stadsutveckling. Därefter besöktes Vikaholm, ett nytt bostadsområde där stor vikt lagts vid klimatanpassning. Här finns stora grönområden och ytor som är utformade för att hantera skyfall – en sorts naturlig säkerhetsventil. Kommunens experter förklarade hur detta skyddar husen och samtidigt gör området attraktivt att bo i. En grön park som är både praktisk och estetisk.

En annan diskussion handlade om hur man kan använda växter och vattenlösningar tillsammans för att göra städer håll-

bara. Hur skötseln av sådana lösningar bedrivs över tid och hur olika aktörer kan samarbeta bättre var också viktiga ämnen.

I Göteborg besöktes Kretslopp och Vatten vid Alelyckans vattenreningsverk. De berättade hur de hanterar regnvatten och skyfall, både med praktiska lösningar och genom smart organisation. En guidad tur i deras testanläggningar visade regnbäddar och andra dagvattenlösningar. Det var intressant att se hur något så enkelt som en plantering kan vara både miljövänligt och estetiskt tilltalande. Poseidon, Göteborgs kommunala bostadsbolag, delade också med sig av sina erfarenheter. De har testat dagvattenlösningar i bostadsområden, och det har inte alltid varit enkelt – till exempel har vissa regnbäddar fått göras om för att fungera bättre. Men de hade också lyckade exempel att visa upp. I Opalparken visades en park upp som är både rolig och smart. Den innehåller lekplatser och gångvägar, men vid skyfall fungerar den som översvämningssyta och skyddar området runt omkring. Det är ett utmärkt exempel på hur man kan blanda nytta med nöje – en park som är både praktisk och en plats där folk trivs.

Dessa studiebesök visade hur man kan hantera regnvatten på ett sätt som gynnar både miljön och invånarna i städerna. I Växjö presenterades ett helt bostadsområde som byggs för att klara av skyfall, medan konkreta lösningar som regnbäddar och en multifunktionell park visades i Göteborg. De idéer som presenterades löser inte bara problem – de gör också städerna grönare och mer attraktiva att bo i.

Rapport från Nationella expertrådet för klimatanpassning:

Huvudbudskap:

- **Från planering till handling:** Det behövs krafttag för att gå från planering till genomförande av klimatanpassningsåtgärder.
- **Civil säkerhetsfråga:** Klimatanpassning bör ses som en civil säkerhetsfråga, med fokus på fysisk säkerhet, markanvändning, vattensäkerhet och matsäkerhet.
- **Samordning:** Arbetet med att minska klimatpåverkan och klimatanpassning behöver samordnas.
- **Otillräckliga incitament:** Nuvarande ansvarsfördelning, organisering och styrmedel skapar otillräckliga incitament för åtgärder.
- **Nödvändighet:** Klimatanpassning är nödvändig inom alla samhällsområden och på alla nivåer.
- **Ingen tid att förlora:** Åtgärder kan inte skjutas på framtiden.

Förslag till regeringen:

- **Nationella mål:** Tydliga nationella klimatanpassningsmål behöver tas fram.
- **Ökad tyngd:** De vägledande principerna i klimatanpassningsstrategin behöver ges ökad tyngd.

- **Handlingsplan:** En nationell handlingsplan för klimatanpassning behöver tas fram.
- **Inkludering i ramverket:** Klimatanpassning bör inkluderas i det klimatpolitiska ramverket.
- **Finansiella ramverk:** Stärk klimatanpassningsfrågan i finansiella ramverk och analyser.
- **Säkerhetsrisker:** Utforska Sveriges klimatrelaterade säkerhetsrisker och transnationella beroenden.
- **Kunskapsuppbyggnad:** Stärk kunskapsuppbyggnaden och ta fram nationellt planeringsunderlag, vägledningar och riktlinjer för riskbedömning.
- **Länsövergripande planering:** Inrätta länsövergripande planering för integrerad klimatanpassning.
- **Kommunala och regionala mål:** Ställ krav på kommunala och regionala mål, handlingsplaner och uppföljning kopplat till klimatanpassning.
- **Tydligt ansvar:** Tydliggör ansvaret för genomförande av klimatanpassningsåtgärder.
- **Legislativa och finansiella incitament:** Stärk de lagstiftande och finansiella incitamenten för genomförande av klimatanpassningsåtgärder.

8. Resurshushållning genom upphandling

Upphandling är ett kraftfullt verktyg för att nå samhällspolitiska mål. Genom hållbara upphandlingar säkerställer kommunen långsiktigt affärer sett till hela livscykeln, samtidigt som det bidrar till hållbar utveckling. Detta stöder både de nationella miljö-kvalitetsmålen och kommunfullmäktiges mål för klimat och miljö.

Upphandlingsenhetens roll

Upphandlingsenheten fungerar som kommunstyrelsens verkställande organ för all upphandling i kommunen. Verksamheten styrs av:

- Lag (2016:1145) om offentlig upphandling
- Policy för upphandling (2017)
- Riktlinjer för inköp (2023)

Lag (2016:1145) om offentlig upphandling

I regelverket från 1 januari 2017 för offentlig upphandling är utrymmet för att ställa krav på miljöhänsyn tydligare än tidigare. Bland annat har möjligheten att använda särskild märkning som bevis på miljöprestanda förtydligats, samt tydligare riktlinjer för hur och när krav på miljöledningssystem ska ställas. Klargöranden har även gjorts kring hur livscykelkostnader, inklusive kostnader för externa miljöeffekter, får användas vid utvärdering av anbud.

Policy för upphandling

Kommunfullmäktige antog 2017 en upphandlingspolicy med fokus på hållbarhet: *"All upphandling ska främja ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar utveckling genom de varor och tjänster som köps in."*

Nätverk för hållbarhet och upphandling

Under året har upphandlingsenheten lett ett nätverk med inköpsamordnare och miljöstrateger från kommuner och bolag i Skövde kommuns upphandlingssamverkan. Syftet är att stärka kompetensen kring hållbar upphandling genom erfarenhetsutbyte och samarbete kring kommunernas klimatlöften inom Klimat 2030.

Miljökrav i upphandling

Upphandling påverkar kommunens miljöpåverkan indirekt genom de krav som ställs på varor, tjänster och entreprenader. Vid kravställning följer enheten flera styrdokument, bland annat:

- Måltidspolicy (2016)
- Riktlinjer för fordon och resor (2020)
- Energi- och klimatplan (2021–2030)
- Hållbarhetspolicy (2022)
- Riktlinje för inköp (2023)
- Kommunfullmäktiges mål Klimat och miljö (2023)
- Klimatlöften 2024–2026 (Klimat 2030)

För att möta ökade ambitioner kring miljökrav anställer enheten en hållbarhetssamordnare 2025. Tjänstepersonen ska stötta upphandlarna med att formulera, utvärdera och följa upp hållbarhetskrav – ett led i att uppfylla kommunfullmäktiges klimatomål och klimatlöften. Samtidigt kan skärpta krav innebära förändrade kostnader eller påverkan på verksamheten, vilket kräver samverkan. Under 2025 ska upphandlingspolicyn uppdateras för att spegla dessa ambitioner.

Miljökrav i praktiken

Under 2024 genomförde enheten 39 upphandlingar för Skövde kommun. Miljökrav ställdes där det var möjligt, ofta baserade på Upphandlingsmyndighetens miljökriterier. Där kriterier saknades formulerades egna krav, inklusive miljömärkning eller tredjepartscertifiering. En kartläggning identifierade klimatintensiva områden som transporter och entreprenader, där hållbarhetssamordnaren framöver ska fokusera på att utveckla kravställningen.

Att ställa miljökrav räcker inte – utfallet avgörs av vilka inköp som görs från avtalen. Beställarna i kommunen har ett stort ansvar att välja de mest miljövänliga alternativen.

Beställningar från ramavtal

E-handelssystemet Visma Proceedo underlättar val av miljömärkta produkter genom filtreringsfunktioner. Inköpsenheten arbetar löpande med att optimera systemet och utbilda beställare för att främja hållbara val. Under 2024 uppdaterades utbildningar för att stärka kunskapen om hållbara inköp.

Krav på systematiskt miljöarbete

Där det är möjligt ställs krav på leverantörers miljöledningssystem, antingen via ISO-certifiering, likvärdiga system eller egna lösningar som säkerställer hållbarhet i uppdraget.

Exempel på upphandlingar med miljökrav:**Pistmaskin begagnad**

Krav på delvis elektrisk framdrivning för att minska förbrukning av diesel.

Däck, däckservice och däckhotell

Krav på svensk standard och svenska säkerhetsföreskrifter. Krav avseende kolväten, rullmotstånd, samt att däcken ska vara anpassade för nordiskt klimat.

TV-inspektioner, högtrycksspolning och slamsugning

Krav på fordons miljöklass, nya Euro VI, befintliga Euro V.

Styrd borring

Krav på miljöklass Euro V för lastbilar/transportfordon, att kemikalier och smörjmedel som används inte är skadliga för miljön samt krav på omhändertagande och borttransport av miljöskadligt avfall.

Cirkulationstvätt

Krav på miljömärkt tvättmedel, tvätteriets energianvändning, utsläpp och vattenförbrukning samt krav på fordon och rutt-optimering.

Sjukvårdsmaterial

Krav avseende kemikalier i plast, på att minimera utsläpp vid leveranser, fordons miljöklass Euro V, samt artikelspecifika hållbarhetskrav på t.ex. handskar, inkontinenshjälpmedel och medicinteknisk utrustning.

Byggnation av bord och bänkar

Miljö- och hållbarhetsperspektiv del i anbudsutvärdering.

Kontorsmaterial

Krav på tredjepartscertifiering, återvunnet material och hållbara transporter.

Litteratur

Kemikaliekrav på plast och krav på förnybara drivmedel vid leverans.

Arbetsmaskiner

Krav på 100 procent HVO-drift och Euro 6-motorer.

Rengöringskemikalier

80 procent miljömärkta produkter.

Skolskjuts

Krav på miljöklass Euro VI, förnyelsebara drivmedel, miljövänliga rengöringsmedel och godkänd tvätthall.

Fordon och trafik**Personbilar och lätta transportbilar**

Under 2021 upphandlade Skövde tillsammans med tolv andra kommuner ett fyraårigt ramavtal för personbilar och lätta transportbilar. Stor vikt lades vid att det senaste, och ur miljösynpunkt bästa, alternativet skulle vara valbart vid beställning av fordon. Avropande myndighet kan utifrån sina styrdokument eller miljömål välja fordonskategori. Under 2023 har Skövde kommun avropat 33 personbilar och 9 lätta transportbilar från avtalet.

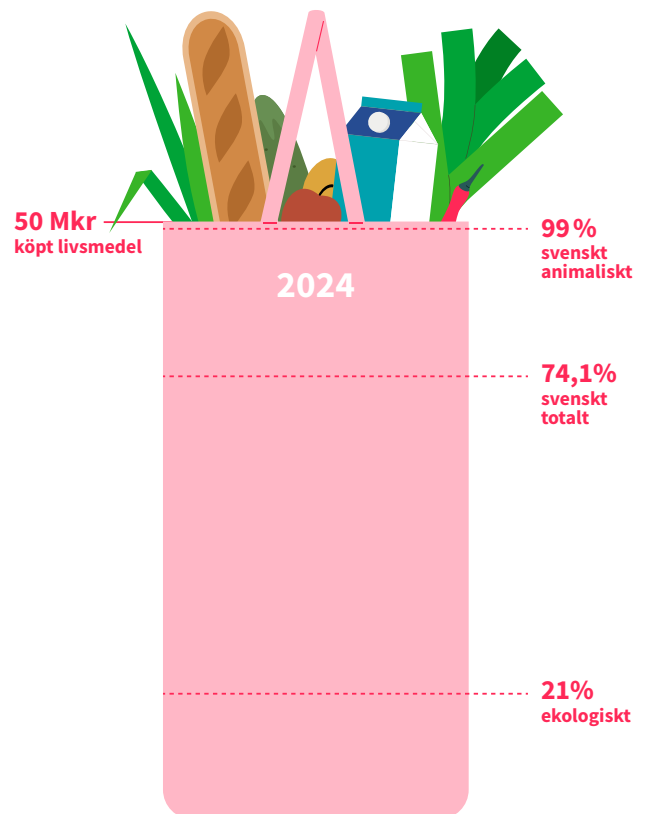
Av dessa är 8 elbilar, 25 elhybrid och 8 lätta lastbilar Euro 6 som också klarar 100 procent HVO-drift.

Transporter i avtal

Som en del i kommunens arbete med Klimat 2030 ställs krav på HVO-drift i samtliga upphandlingar som innehåller en betydande del transporter.

Livsmedelsinköp

År 2024 köptes livsmedel för 50 miljoner kronor, varav 21 procent var ekologiska (10 miljoner kronor). Andelen inköpta svenska livsmedel nådde 74,1 procent, och för animalier 99 procent.

9. Avfall och källsortering i Skövde regionen

Dagens konsumtionssystem är i huvudsak linjärt. Produkter tillverkas, används och slängs. Generellt sett är vi dåliga på att förlänga produkters livslängd och ta tillvara resurserna när produkten inte längre är användbar. Cirkulär ekonomi innebär däremot att vi redan i designstadiet tänker på att produkten ska hålla länge och ha många liv. Produkten tillverkas, används, återanvänds, återställs och uppgraderas innan den slutligen återvinns för att bli en helt ny produkt. På det viset använder vi resurserna maximalt och ansvarsfullt, sparar på våra tillgångar och utvinner inte mer naturresurser än nödvändigt.

Kommunalförbundet Avfall & Återvinning Skaraborg

Kommunalförbundet Avfall & Återvinning Skaraborg (A&ÅS) består av 13 medlemskommuner. Förbundets ändamål är att ansvara för det kommunala uppdraget enligt Miljöbalkens 15 kap. 20–21 §§ och skapa en långsiktigt hållbar organisation för insamling och hantering av avfall. Tillsammans med medlemskommunerna ska A&ÅS aktivt bidra till hållbar utveckling och generera samhälls-, miljö- och kundnytta inom sin verksamhet.

Verksamheten utgår från gällande lagstiftning samt EU:s avfallshierarki samt nationella, regionala och lokala miljömål, i nära samverkan med medlemskommunerna.

Sedan några år tillbaka har förbundet fått ett utökat uppdrag att stödja medlemskommunerna med kompetens och strategiskt arbete, både inom avfallshantering och avfallsförebyggande insatser. För att möta detta har A&ÅS anställt en avfallsstrateg och en kommunikatör.

Planeringen för att införa fastighetsnära insamling (FIN)

fortskrider enligt plan. Införandet sker inom medlemskommunerna mellan åren 2024 till 2028, med fokus på flerbostadshus till 2026. För Skövde påbörjas insamlingen i flerbostadshus under perioden 2024–2025, och småhusen kommer att inkluderas från och med september 2026. Information skickas ut till berörda inför start. Obligatoriskt krav på insamling av matavfall från verksamheter kommer också att inledas under året (frivillig utsortering har funnits i ett flertal år).

Förbundet har också introducerat en avfallsapp till sina användare och som förnärvarande nyttjas av 23 000 invånare i medlemskommunerna. Syftet är att ge användarna tillgång till en rad praktiska funktioner direkt i mobilen, för att underlätta vardagen och bidra till en enklare avfallshantering.

Förändringar på avfallsområdet

Regeringen har infört nya regler för avfallshantering för att underlätta för hushåll och verksamheter att sortera och lämna avfall, vilket ökar mängden återvinningsbart material.

Dessa förändringar påverkar alla:**Matavfall**

Från och med 2024 är separat insamling av matavfall obligatorisk, om inte kommunen söker dispens (maximalt två år i taget). A&ÅS har sådan dispens, för närvarande tom 2025.

Förpackningar

Från den 1 januari 2024 övertog kommunerna, A&ÅS, ansvaret för insamling av förpackningar från producenterna. Senast 1 januari 2027 ska alla hushåll samt verksamheter med sam-lokaliserad avfallshantering ha fastighetsnära insamling (FNI). A&ÅS startplan innebär starttid till och med 2028, startplanen har förmedlats till Naturvårdsverket som beviljar utbetalning av ersättning för insamlingen. Abonnemang för förpacknings-insamling blir då obligatoriskt i enlighet med förbundets start-plan.

Den justerade lagstiftningen syftar till att förenkla korrekt sortering. Erfarenheter visar att fastighetsnära insamling ökar andelen sorterade förpackningar och matavfall som går till materialåtervinning i stället för restavfall.

I april 2024 startade A&ÅS ett pilotprojekt i Gullspångs kommun med fastighetsnära insamling av förpackningar vid små-hus. Projektet har tagits emot positivt av invånarna, som fått bättre service för sitt vardagsavfall. Varje fastighet utrustades med tre kärl, uppdelade i två fack. Ett för mat- och restavfall, ett för förpackningar av papper samt plast samt ett för förpackningar av färgat och ofärgat glas. En utvärdering av projektet pågår.

Textilavfall

Från den 1 januari 2025 gäller krav på utsortering och separat insamling av textilavfall från hushåll och verksamheter. Kommunerna (A&ÅS) ska ansvara för att samla in textilavfall som är kommunalt avfall. De ansvarar även för informationsinsatser kopplade till de nya kraven. Producentansvar på textilier förväntas komma inom några år och då kan kommunernas ansvar förändras.

Offentliga platser

Från 2026 ska kommunerna (Park/Gata) erbjuda källsortering av förpackningar på större, välbesökta utomhusplatser såsom torg och parker. Plastförpackningar ska samlas in separat på fler platser för att minska nedskräpning, exempelvis kring snabbmatsrestauranger. A&ÅS har ordnat informationsmöten inom området för medlemskommunerna.

Fiskeredskap

Från och med den 1 januari 2025 ska kommuner erbjuda separat insamling av kommunalt avfall som består av fiskeredskap som innehållande plast. Detta sker från och med 2025 vid A&ÅS återvinningscentraler. Företag som tillhandahåller fiskered-

skap med plast i Sverige ska ansvara och betala för att de tas omhand på ett miljövänligt sätt efter användning. Upp till 85 procent av allt skräp på stränderna i EU består av plast varav fiskeredskap utgör 27 procent av detta.

Nedskräpningsavgifter

Sedan den 1 januari 2023 gäller förordningen (2021:1002) om nedskräpningsavgifter. Kommunerna (Park/Gata) kan få ersättning för delar av sina städkostnader och ska årligen rapportera dessa till Naturvårdsverket.

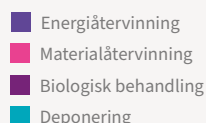
Skövdebornas insatser

Matavfallsinsamlingen i Skövde ligger kvar på ungefär samma nivå som tidigare år. I Skövde kommun sorterar cirka 75 procent av hushållen.

Initiativet Sortera säcken på Risängen fortsätter att vara en stor framgång och har minskat mängden brännbart restavfall avsevärt. Den vanligaste felsorteringen är förpackningar. Grönt kort, som ger invånarna flexibilitet att själva välja när de hantlar sitt avfall, är fortsatt mycket populärt i Skövde. Systemet har också införts i flera andra medlemskommuner med positiva resultat, senast i Vara kommun.

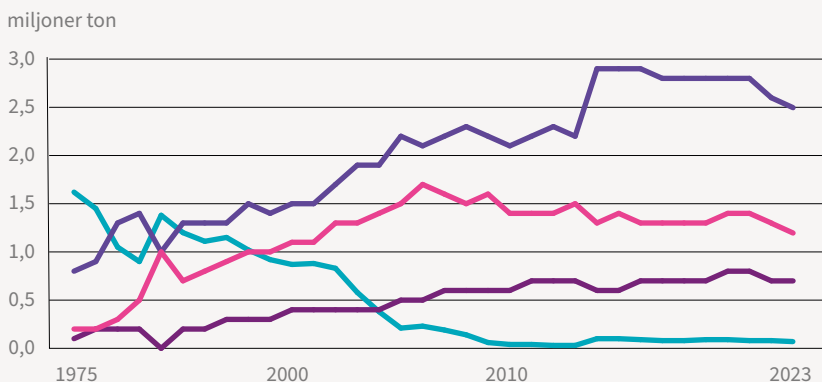
Avfallsbehandling i Sverige

Samtidigt som mängden avfall har ökat har sättet att behandla avfallet förändrats avsevärt under de senaste 40 åren. Till höger visas hur behandlingen av hushållsavfall i Sverige har utvecklats över åren.

Källa: Avfall Sveriges rapport "Svensk avfallshantering, 2023".

Behandling av hushållsavfall i Sverige (1979–2023)

Kommunkoncernens avfallsarbete

Skövde kommuns mål för hållbar IT

Sedan 2018 har Skövde kommun arbetat mot målet om 100 procent återanvändning av IT-utrustning. Det innebär att all inköpt utrustning, såsom datorer och surfplattor, kan återanvändas på ett säkert och effektivt sätt. Under 2024 gick IT-enheten med i nätverket Leadership for Change. Det är ett samarbete mellan organisationer som köper IT-utrustning och vill bidra till en mer hållbar IT-bransch. Tillsammans följer deltagarna regler för hållbarhet och ställer krav på tillverkare och leverantörer av IT-produkter.

Återvinning och återanvändning av IT-utrustning

Under 2024 återvann IT-avdelningen 3 719 enheter via företaget Atea. Det inkluderar datorer, surfplattor (iPads), skärmar, servrar, hårddiskar och skrivare. Av 1 497 datorer kunde 1 221 återanvändas. Över 1000 surfplattor fick ett nytt liv. Totalt sparade vi 273 000 kg CO₂e, vilket motsvarar utsläppen från att köra 50 varv runt jorden med en bensindriven bil.

Av den IT-utrustning vi köpte in via Atea under 2024 återvanns 92 procent. Att vi inte når upp till 100 procent beror på att kommunens verksamheter växer och vi köper nya enheter som inte alltid ersätter gamla.

När det gäller mobiltelefoner köpte vi in 544 nya under 2024 och återvann 714 via vår partner 3StepIT. Det innebär en återvinningsgrad på 57 procent.

Resurshushållning inom park- och gata

Inför ett investeringsprojekt inventeras vad som kan behållas eller återanvändas. Ett exempel är lekplatsutrustning som tas om hand och repareras för att kunna återanvändas. Ofta byts plats på utrustningen i samband med detta så att en gammal lekutrustning får en ny "publik". Numera köps park- och lek-

utrustning som är lätt att underhålla och som det finns reservdelar till över tid.

Naturstensmaterial behålls så långt det är möjligt, men om de inte kan vara kvar på platsen, sparas och lagras de på ett överskådligt sätt. Gammal gatsten, trappsteg och kantsten har fått ny användning i många projekt under 2024.

Minskat matsvinn

Sedan 2020 har måltidsavdelningen aktivt arbetat med att minska matsvinnet i alla led – köks-, serverings- och tallriksvinn. Under åren har svinnet minskat från 71 g/ätande till 38,6 g/ätande. Målet för 2026 är nu satt till 35 g/ätande för förskola, skola och gymnasium. För äldreomsorgen är målet satt till 100 g/ätande. Under 2024 inleddes ett samarbete med skola och förskola för att ytterligare minska matsvinnet.

Sedan 2021 har kommunen systematiskt arbetat med att minska klimatavtrycket från måltiderna i sina kök. Alla kockar inom måltidsavdelningen har genomgått en utbildning i klimatsmart matlagning. Detta inkluderar att använda mer hållbar mat från hav och sjö, samt att integrera mer svenska ärtor, bönor och linser i matlagningen. Utgångsläget för CO₂ var 1,9 år 2021 och har sedan minskat till 1,57 för 2024 års livsmedelsinköp. Målet för 2026 är satt till 1,6 CO₂/kg inköpta livsmedel.

Satsningen på att utbilda all måltidspersonal ger förhoppningen om att inte bara skapa goda och hållbara menyer inom Skövde kommuns kök, utan också att ge ett mervärde till medarbetarna att ta med hem till sitt eget köksbord. Arbetssättet skapar ringar på vattnet. Avdelningen får ofta frågor från myndigheter, forskningsinstitut och andra kommuner om att beskriva sitt arbetssätt, och blir på så sätt ett draglok för mer klimatsmart och välsmakande mat.

Hållbara byggprojekt i Skövde kommun 2024

Under 2024 har Skövde kommun arbetat intensivt med flera byggprojekt för att göra dem mer hållbara. Fokus har legat på att använda miljövänliga material som trä och att återanvända gammalt byggmaterial i stället för att köpa nytt.

Ombyggnationen av Läroverket blev klar under året och är ett exempel på en äldre byggnad som fått nytt liv. En tidigare gymnastiksal byggdes om till moderna studietor genom att lägga till ett extra våningsplan, kallat entresolbjälklag, och både detta och stödpelarna gjordes i trä. Trä är ett smart val eftersom det har lägre miljöpåverkan än material som betong eller stål. Ett tak i byggnaden behövde också åtgärdas. Tidigare hade taket byggts om på ett sätt som gjorde det osäkert, så det gamla taket av tegel togs bort och ersattes med ett nytt i trä i stället. Det blev både säkrare och mer hållbart.

Under året har även planering för två framtida projekt där trä ska användas pågått. På Västerhöjdsgymnasiet ska en ny matsal byggas, och själva stommen – alltså byggnadens grundstruktur – kommer att vara i trä. Frösve skola är ett annat exempel där en tillbyggnad av skolan planeras att göras helt eller mestadels i trä. Båda projekten startar under 2025 och fortsätter in i 2026. Genom att använda trä minskar klimatpåverkan och byggandet blir mer klimatsmart.

Återbruk – att använda gammalt material på nytt

Återbruk innebär att material från gamla byggnader återanvänds i stället för att slängas, vilket sparar både pengar och naturresurser. Under 2024 har ett stort fokus lagts på återbruk i flera projekt inom sektor service. Vid ombyggnationen av

Läroverket återanvändes så mycket som möjligt av det befintliga materialet. Detta minskade behovet av nytt material och gjorde projektet mer miljövänligt.

På Frösve skola har återbruket tagits till nästa nivå. Befintliga byggnader byggs om och vissa delar rivs. I stället för att kasta material från rivningen har fönster, dörrar, tegel och till och med el- och VVS-prylar sparats för att användas i den nya tillbyggnaden av skolan.

Material har också hämtats från andra projekt:

En ytterdörr från en tidigare ombyggnation av förskolan Gläntan. Dörrar från ombyggnationen av Rydskolan.

För att hålla ordning på allt har en byggnad på skolan, som senare ska rivas, använts som tillfälligt lager. Material som inte kan användas säljs eller sparas till andra kommunala byggnader.

Nya idéer för återbruk på Västerhöjdsgymnasiet

På Västerhöjdsgymnasiet har för första gången en återbruksinventering genomförts. Detta innebär att man har undersökt vilka material i den gamla byggnaden som kan återanvändas. Därefter har listan gått igenom tillsammans med byggföretagen för att se vad som faktiskt kan återbrukas – antingen i detta projekt, i andra projekt eller genom att sälja det. Arbetet är påbörjat och en återbruksworkshop har hållits. Där diskuterades hur kunskapen från planeringen kan överföras till själva byggandet. Projektet är ett test, och förhoppningen är att lära sig saker som kan användas i framtida byggen och i hur kommunens byggnader tas om hand.

Cirkulära möbelflöden

Skövde kommun har gjort framsteg inom cirkulära möbelflöden med sitt möbelbibliotek och nya anvisningar för inköp av hållbar möbelhantering. När möbelbiblioteket inte kan tillgodose behovet, är nyinköp tillåtet. Trots detta sker nyinköp oftare, medan renovering av möbler är mer sällsynt, då det upplevs som mer komplicerat.

Skövde kommun har ramavtal för olika möbelkategorier, och hållbarhet är en viktig faktor vid nyinköp. Under 2023 uppgick kommunens totala möbelinköp till cirka 16 miljoner kronor, med majoriteten av inköpen från de fem största leverantörerna. Det finns en risk att onödiga möbler köps i slutet av verksamhetsåret för att använda upp budgetmedel.

För att förbättra cirkulära möbelflöden diskuteras flera åtgärder inom organisationen för att göra återbruk och rekonditionering till en naturlig del av kommunens möbelhantering.

Förslag till åtgärder som diskuteras:

1. Öka engagemanget från ledningen.
2. Göra återbruk och rekonditionering lika smidiga som nyinköp.
3. Utse en möbelsamordnare med beslutsmandat.
4. Testa rekonditionering i konkreta projekt.
5. Planera återbruk tidigt vid lokalanpassningar.
6. Skapa en ändamålsenlig lokal för möbelbiblioteket.
7. Öka personalresurser för möbelhantering.
8. Standardisera möbelsortiment för skolor och äldreboenden.
9. Skapa ekonomiska incitament för att främja cirkulära möbelflöden.

Sektor barn och utbildning renoverade befintliga 90 stolar till Västerhöjds matsal. Resultatet blev mycket bra och koldioxidavtrycket minskade med 270 kg jämfört med att köpa nytt.

Skövde kommuns möbelbibliotek

Skövde kommun har både ett digitalt och ett fysiskt möbelbibliotek, där det fysiska biblioteket är beläget på Fjärilsskolan. Fjärilsskolan är dock inte optimal för möbelförvaring eller som arbetsmiljö. Rekonditionering av möbler sker i stället i Arbetsmarknadsenhetens (AME) lokaler på Kylarvägen, och därefter transporteras möblerna till Fjärilsskolan för förvaring. På grund av stängningar av förskolor har inflödet av möbler ökat markant, vilket har lett till platsbrist.

AME ansvarar för det praktiska arbetet med möbelbiblioteket, inklusive hämtning, rengöring, rekonditionering och transport av möbler. AME:s huvuduppgift är att stärka människor i arbetslivet, och möbelhanteringen är ett verktyg för detta. Begränsningar i deltagarnas tid och kompetens gör det svårt att bygga en långsiktig möbelrenoveringsverksamhet.

För närvarande finns en anställd som ansvarar för att fotografera och registrera möbler, men det höga inflödet av möbler har skapat en flaskhals. Bristen på en ändamålsenlig lokal för rekonditionering och förvaring förvärrar problemet, vilket leder till att möbler inte synliggörs i det digitala biblioteket och att onödiga nyinköp sker.

Under 2024 omsattes 1 646 produkter inom möbelbiblioteket, inklusive 178 kontorsstolar och 37 höj- och sänkbara skrivbord. Nedan är en uppskattning över hur många kronor och hur mycket koldioxid som sparats in via återbrukandet.

Resultat återbruk Arbetsmarknadsenheten 2024

Besparing i kronor mot inköp av begagnat:

1 941 900 kr

(marknadsmässiga priser)

Besparing i kronor mot inköp av nyproducerat:

4 533 000 kr

Generell besparing i CO₂ mot nyproducerat:

44 668 CO₂e

(RISE klimatdatabas)

Skövde kommun
Postadress 541 83 SKÖVDE
Telefon 0500-49 80 00
Webbplats skovde.se

